

ЛИСТ ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ
ИЗЛАЗИ СВАКА ТРИ МЕСЕЦА

ДЕЦЕМБАР 2005. • ГОДИНА XVII • БРОЈ 73 • ПРИМЕРАК 40 ДИНАРА

ОСАМНАЕСТА СКУПШТИНА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ ОДРЖАНА У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ У БЕОГРАДУ

Учесници и гости Скупштине с пажњом су слушали поднете извештаје

Др Предраг Матицки, академик Дејан Медаковић и управница Слађана Млађен

Континуитет успешног рада

Пошто је примиљен извештај о раду у прошлеклој години и усвојен план активности за предстојећу, истакнути је одлучан апел за заштиту и очување српског језика и писма.
Предложено да што штави на дневни ред Скупштина Србије

На почетку седнице, преминулим задужбинарима и сарадницима Вукове задужбине између две скупштине одата је пошта минутом хутија, и то: Нади Петковић из Аранђеловца; Дивни Ђоковић, Чедомир Мирковић, Бранка Брборић и Мирку Барјактаревић из Београда; Радојку Николићу из Чачка; Немањи Шокчевићу из Грађишке, Република Српска; Ратку Јаковићу из Пожаревца; Миливоју Симићу из Рудовица и Светиславу Трошчићу из Врњачке Бање.

Скупштина је, затим, наставила рад по усвојеном

ДНЕВНОМ РЕДУ

I Радни део Скупштине

- Поздравна реч председника Скупштине академика Дејана Медаковића
- Свечана беседа – проф. др Миодраг Јовановић: *Београд у ликовном писму*
- Усвајање записника са седамнаесте седнице Скупштине
- Извештај о раду Вукове задужбине за период новембар 2004 – октобар 2005.
- Извештај надзорног одбора
- Предлог програма Вукове задужбине за 2006. годину
- Дискусија
- Уручивање захвалница великим добротворима и добротворима Вукове задужбине
- Саопштења о наградама Вукове задужбине за науку и уметност у 2005. години.

II Свечани део Скупштине

Осамнаesta скупштина Вукове задужбине одржана је 4. новембра 2005. године у Народној библиотеци Србије. Скупштина је присуствовало више од 250 задужбинара, председника огранака Вукове задужбине, чланова одбора и радних тела Задужбине, гостiju, представника привредних организација, установа и медија у Републици. Све њих је поздравио академик Дејан Медаковић, председник Скупштине Вукове задужбине.

Скупштина је изабрала радио председништво, у саставу: академик Дејан Медаковић, председник Скупштине Вукове задужбине, Нада Милошевић-Ђорђевић, дописни члан САНУ и члан Управног одбора Вукове задужбине, др Миодраг Матицки, председник Управног одбора Вукове задужбине, Анка Југић, председник Фондације Вукове Задужбине за дурмиторске општине Шавник-Жабљак-Плужине. Поздравна реч господина Мијушка Ђорђевића, председника општине Плужине.

На почетку радног дела Скупштине једногласно је усвојен Записник са Седамнаесте скупштине Вукове задужбине. Скупштина је, затим, поздравио и пожелео јој успешан рад др Миле Савић, помоћник министра за науку и заштиту животне средине.

Наставак на 3. страни

БЕСЕДА АКАДЕМИКА ДЕЈАНА МЕДАКОВИЋА Служимо оплемењивању свога народа

оштovани скупе,
Иако је свим учесницима годи-
шње скупштине Вукове задужбине
уз позив достављен и испрлан годи-
шњи извештај о раду за период но-
вембар 2004 – октобар 2005. и про-
грам рада за 2006. годину, дозволи-
те да се осврнем на оба документа,
бирајући најважнија забивања за
протекло време, а исто тако да ука-
жем на главне тачке будућег
рада.

Желим одмах да истакнем да у
протеклом раздобљу Вукова заду-
жбина наставља да са једнаком пре-
даношћу испуњава и извршава при-
хваћене обавезе. Штавише, могу
истaćи да су ти задаци умногоме
успешно превазиђени, захваљујући
у првом реду нашим сарадницима и,
разуме се, сталним службеницима
Вукове задужбине који су са изу-
зетним залагањем бдели око извр-
шења примљених обавеза. У овој
свежаној прилици осврну бих се
само на неке задатке који су успе-
шно окончани у протеклом једно-
годишњем времену. На првом ме-
сту сматрам да велики догађај у же-
воту Вукове задужбине представља
рад на нашем календару *Данице*,
чија ће тринаеста свеска изаћи два
месеца пре рока. Ова обимна књи-
га, са преко 70 сарадника, обогаће-
на је, поред уобичајених рубрика, и
посебним блоком посвећеним на-
шем главном граду. Иако су о Бео-
граду већ написане многе књиге,
чак читаве библиотеке, ипак неис-
прна је његова историја. Потврди-
ло се то и овога пута, јер београд-
ски блок доноси читав низ нових
осветљења која допуњавају про-
шлост Београда.

У оквиру наше издавачке делат-
ности, истичем фототипско издање
Вукове *Данице* из 1826. које је при-
редио г. Миодраг Матицки, про-

**За нас је најважније
да радимо без прекида,
да у раду очувамо
драгоцену континуитет,
да не одстичамо од
прихваћених циљева и да
штрајно сачувамо своју
веру да није узалудно
служити оплемењивању
и поука мајстора народа**

пративши га одговарајућим комен-
таром.

Настављајући рад на библиотеци
старих слависта о нама, окончано
је издавање првог српског издања
чувене *Историје српске књижевно-
стипи*, капиталног дела П. Ј. Шафари-
ка, из 1834. године, којом је овај ве-
лики слависта на европску науку први
пут увео и систематски преглед
српске књижевности. Шафариково
дело издали смо у сарадњи са Заво-
дом за издавање уџбеника којем и
овом приликом изражавам топлу
захвалност.

Од посебног значаја за Вукову
задужбину била је брига о што
успешнијем раду наших огранака.
Са посебним задовољством исти-
чим да до данас имамо 34 огранака,
од којих већина већ у великој мери
у чистој одличном уреднику г. Б. Пот-
очкану. Сумње нема, већ одавно је
утврђено да се овај лист, вуковском
тематиком, учврстио и у нашој кул-
турној јавности постао незаобилазан
за све који прате проблематику
српског језика и писма.

Најзад, и наш најмлађи Огранак
у Беочину већ на почетку рада ис-
такао се организацијом великог
научног скупа на тему „Слојеви
култура Фрушке горе и Срема“, који је
окупио 24 научника, док су
четири, иако одсутни, обећали да
ће накнадно доставити прилоге.

Захваљујући овом беочинском ску-
пу, добијена је синтеза о свим сло-
јевима култура на овом подручју од
приисторије до страдања фрушко-
горских манастира у Другом свет-
ском рату, које се, нажалост, наста-
вило и у последњем мирнодоспском
периоду.

Са посебном радошћу истичемо
умерене да се огранци Вукове заду-
жбине стварају у тзв. српској дија-
спори, у Европи и прекоокеанским
земљама, Америци и Аустралији.

Не смејем да заборавим и редовно
излажење нашег листа *Задужбина*,
четири броја у години дана, захва-
љујући одличном уреднику г. Б. Пот-
очкану. Сумње нема, већ одавно је
утврђено да се овај лист, вуковском
тематиком, учврстио и у нашој кул-
турној јавности постао незаобилазан
за све који прате проблематику
српског језика и писма.

Наставак на 3. страни

ИЗ БРОЈА У БРОЈ

Награда
Павле Ивић

Славистичко друштво Србије додељило је награду Павле Ивић за дела из области науке о српском језику за 2005. годину.

Награда је припадала ауторима књиге *Синтакса сваременоја српског језика: простира реченица*, а то су Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Јудмила Поповић и Бранко Тошовић. Издавачи овог капиталног дела, које до сада српски народ није имао, јесу Институт за српски језик САНУ, Матица српска из Новог Сада и Београдска књига, као извршни издавач. Књига је настала у оквиру пројекта Одбора за стандардизацију српског језика, а који су, управо на иницијативу академика Павла Ивића, основали: САНУ, ЦАНУ, АНУ РС, универзитети (Бања Лука, Београд, Крагујевац, Ниш, Нови Сад, Подгорица, Приштина и Српско Сарајево), Матица српска, Институт за српски језик САНУ и Српска књижевна задруга.

Свечано проглашење награде обављено је 1. децембра 2005. године у Институту за српски језик САНУ, на дан када је рођен академик Павле Ивић.

Заблистале фасаде
Дома Вукове
задужбине

У оквиру пројекта *Лепша Србија* обављена је ревитализација спољне фасаде Дома

Вукове задужбине, коју су финансирали град Београд и Влада Грчке.

Ова лепа зграда, у Улици краља Милана 2, саграђена је 1870/71. године, по пројекту архитекте Александра Бугарског. Споменик културе града Београда проглашена је 1966. године. Сада, након месец дана интензивног рада, зрачи пуним сјајем. Сви радови на фасади су обављени стручно и у потпуности је сачуван њен изглед у изворном облику.

Амбасадор Индије
у Вуковој задужбини

У петак, 14. октобра 2005. године, Вуковој задужбини по-

сетила је госпођа Lavanya Prasad, амбасадор Индије у Београду, и разговарала с председником Скупштине Вукове задужбине академиком Дејаном Медаковићем. Том приликом она је уручила вредан поклон Вуковој задужбини: прву књигу о Вуку Стефановићу Карадићу, објављену 2005. године у Индији на енглеском језику, коју је написао Gunada Mukerjee, професор славистике у Њу Делхију. Предворју за ово дело написао је професор др Егон Фекете.

У веома срдочном разговору академик Медаковић је изразио задовољство што је књига о нашем језичком реформатору и великим прегаџачу, који је овскучео и сачувао од заборава наш народни еп и богато усмено предање, објављена у нама пријатељској земљи. Она ће, засигурно, допринети бољем међусобном упознавању, зближавању и снажењу културних веза између наша два народа. Истакао је да је веома корисно видети како је Вуково дело сагледао и протумачио један страни аутор. Замolio је госпођу амбасадор да пренесе поздраве аутору, господину Mukerjee и пожели му успешан опоравак.

Госпођа Lavanya Prasad захвалила је на упућеним поздравима и исказаним жељама за опоравак аутора и истакла задовољство што ће бити у прилици да, промовишући ову књигу у Вуковој задужбини, допринесе остваривању порука и поука овог нашег великане, који има огромне заслуге за интегрисање српске културе у европске и светске токове.

У складу с жељом аутора, договорено је да се промоција књиге обави у Свечаној сали Дома Вукове задужбине, у марту 2006. године. Након тога објавио би се и њен превод на српски језик, јер ова књига има важну мисију на унапређивању културних веза и сарадње између наших земаља и народа.

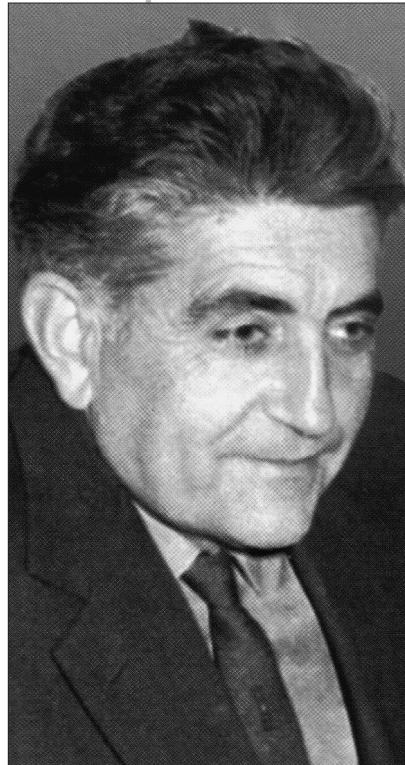
Седница
Управног
одбора

У петак, 28. октобра 2005. године одржана је седница Управног одбора на којој су размотрене припреме за

Осамнаесту скупштину Вукове задужбине. Управни одбор је утврдио документа и доставио их Скупштини на усвајање: Записник са Седамнаесте скупштине Вукове задужбине, Извештај о раду Вукове задужбине у периоду новембар 2004 – октобар 2005. године; Извештај Надзорног одбора и Програм Задужбине за 2006. годину.

Управни одбор упознат је и са Програмом свечаног дела седнице у којем је гост и домаћин била Фондација Вукове задужбине за дормиторске општине Шавник-Жабљак-Пљевље.

Такође, Управни одбор упознат је и са програмом свечаног отварања Спомен-парка Вукови коријени у Петњици.

Миодраг Поповић

(1920–2005)

28. октобра 2005. године преселио се у историју знаменити историчар српске књижевности и културе, књижевник и легендарни професор Миодраг Поповић. Овај заточеник књижевности и науке о књижевности деловао је стваралач на књижевно-научној сцени више од шест деценија. Прве радове објавио је давне 1939. као гимназијалац, а последњу књигу мемоарско-свејстичке *Позиције* 2000. године.

Поповићева животна стаза била је поприлично посуга трњем. Већ на првој години студија као учесник демонстрација и члан скројевске организације био је затворен у злогласној Главњачи. Упркос рано нарушеном здрављу и ломовима проузрокованим другим светским ратом и голоточним сировостима, успео је да се својим импозантним делом стамено угради у српску културу и науку као њихов аутентични грађитељ.

Као научник Поповић се пасионарно посветио изучавању српске књижевности – епохе РОМАНТИЗМА, у којој су делова-

ли највећи неимари српске књижевности и културе. Поповић завидан опус о тој епоси од низа монографија крунисан је монументалном *Историјом српске књижевности Романтизам I–III*. *Историји* су претходиле студије: *Једна песма и једна епоха*, *Трагањи за прајним*, *Антологија српске романтичарске поезије*, монографије о Ђури Даничићу и Ђури Јакшићу и драгоцена књига о Вуку – врхунац Поповићевог монографског дела, а додао бих и врхунац наше књижевно-историографске литературе. Књига је преведена на руски и румунски језик и има три издања великих тиражака. Након *Историје* настале су књиге: *Јошта*, *Цетињски боник* – књига о Ђегошу, *Памћивек*, књига о Вуком *Српском речнику*, и *Видовдан* и часни *крст* – огледи из књижевне археографије (литература о Поповићу, на нашим и страним језицима, износи више од 150 јединица).

За Поповићево стваралаштво карактеристично је властито усавршавање и праћење развоја науке. Са

Слободан Милеуснић

(1947–2005)

Утренцима бола који изазива растанак са супругом, оцем, драгим пријатељем, желим да кажем да је код мене тај бол изазван пре свега задовољством што сам био почаšћен поznанством и пријатељством са Слободаном Милеуснићем. То наше пријатељство се није одвијало у празницима и доколици већ, у највећој мери, кроз сарадњу на музејским пословима. Почело је негде осамдесетих година на пословима око Музеја Срба у Хрватској, а још траје на пословима око каталога Музеја СПЦ у Загребу. Круг наше дружења отпочео је и завршио се на великим и тужним послу заштите девастиране културне баштине Срба у Хрватској. Био сам тако непосредни сведок одмереног и пријатног начина на који је Слободан приступао најтежим и најнепријатијим пословима. А у животу му сигурно није фалило ни непријатности ни тешкоћа ни послова. О

његовој свестраности и дометима сама собом говори његова биографија и његова библиографија.

Након дипломирања на Богословском факултету уписује Историју уметности на Философском факултету у Београду на коме ће одбранити и магистарску и докторску тузу.

Био је управник Патријаршијске штампарије, главни уредник патријаршијских листова и, напослетку, управник Музеја Српске православне цркве у Београду. Уз то и координатор Савета за обнову храмова и културне баштине Српске православне цркве и секретар Светог архијерејског синода, члан Републичког одбора за обнову манастира Хиландара, члан Управног одбора Народног музеја у Београду и Главног одбора Матице српске и Галерије Матице српске у Новом Саду, и Културно-просветне заједнице Србије.

Учествовао је на многим науч-

Војислав Јовановић

(8. новембар 1930 – новембар 2005)

Вукова задужбина с тугом бележи нестанак истакнутог археолога, редовног професора Београдског универзитета до Војислава Јовановића, коме је додељена Вукова награда за део на књизи *Ново Брдо* (Београд 2004). Војислав Јовановић је рођен у Београду, где је завршио основну и средњу школу. На Филозофском факултету у Београду студирао је историју уметности. Дипломирао је 1954, био је затим 1957. додељен на рад Факултету, изабран за асистента 1959. на Одељењу за археологију, где је радио све до пензионисања. Доцент је постао 1975, ванредни професор 1982. и редовни професор 1993. године. Као ученик професора др Јована Ковачевића учествовао је у проучавању средњовековне археологије код нас. Прве радове објавио је 1959. и од тада је неуморно стварао, чак и у периоду тешког боловања.

Научно интересовање професора В. Јовановића било је широко, успео је да унапреди

неколико тематских области, повезујући археологију, историју уметности и рад са писаним изворима. Био је истовремено вредан теренски радник и прецизан и стрпљив истраживач историјских извора. Знатан део истраживачких напора посветио је средњовековним црквама, утврђењима, дворовима и објектима материјалне културе. Веома дугује га заокупљање словенске некрополе које је проучавао на огромном простору Србије, Македоније и Бугарске. Резултате је саопштио у докторској дисертацији 1975. године. Дао је допринос развоју средњовековне епиграфике и историјске географије. Његов текст о Новом Брду, који испуњава највећи део књиге о овом граду, награђен је од стране жирија Вукове задужбине, представљен титуларним професором Јовановићем; представља сјајан спој резултата теренских истраживања и проучавања историјских извора.

Др Сима М. ЂИРКОВИЋ

Служимо оплемењивању свога народа

Наставак са 1. стране

Као веома успешну делатност Вукове задужбине истичем и организацију окружних столова. Последњи, седми по реду, био је посвећен „Сремчевом делу у другим медијима“. На њему је одржано неколико, по општем суду, веома успешних реферата који ће бити штампани у посебном зборнику.

Иако Вукова задужбина не може да буде одговорна као непосредни приређивач Вукових *Сабраних дела*, већ је само један од суздавача, поред *Просвете* и САНУ, ми смо са своје стране настојали да се ови замашни радови коначно приведу крају. Знам за много приговора и израза незадовољства што објављивање Вуковог дела тако много касни, али је и то последица многих објективних околности. Узалудно је свако иступање исхитрених судова, најважније је, ипак, да после више од пола века Вукова *Пријеска* буде коначно штампана.

Ово су били неки, само изабрани, послови које је у протеклом раздобљу успешно објављала Вукова задужбина. Као највреднији исход ових послова, желим да истакнем велики ентузијазам свих учесника у извршењу примљених обавеза Вукове задужбине, њихову непоколебљиву веру да ради нешто добро и да на најплеменији начин служе националним интересима. Без неке помпе и вештачког оглашавања некаквих фiktivnih успеха, Вукова задужбина је наставила да следи понашање тзв. малог корака, да ради мирно и без нестручне нервозе. Ми смо уверени у наш успех и мисију, а и спокојство са којим се носимо борећи се са бригама које на нас насрђу представља истовремено и највећу награду. За нас је најважније да радимо без прекида, да у раду очувамо драгоцену континуитет, да не одступамо од прихваћених циљева и да трајно сачувамо своју веру да није узалудно служити оплемењивању и поукама свога народа. И такав рад може друштву да користи у напорима да са новим замахом подстакне и прими нове облике нашег патриотизма. Истичем то управо данас, кад нас ишчекују нова искушења према којима се можемо бранити једино радом и слогом. Верни таквом определењу, ми ћemo на истоветан начин увек прихватати сарадњу свих људи добре воље, свесни да се, без обзира на политичке недаће, боримо за српску будућност. Мудре поруке које нам је оставило Вук Ст. Карапић далеко су од тога да припадају само прошlosti. Напротив, постоје многа питања која још захтевају преиспитивање наших старих заблуда, а доволно је да као пример наведем само чињеницу да *Рат* за српски језик и *Правојис* није окончан у давној 1847. години. Његов наставак про-

зроковали су политички а не научни проблеми, увек када су разлоги варљиве дневне политике гушили па и угушили научне истине и вредности. У сваком лековитом преиспитивању сопствених заблуда, потврдиће се ова истина.

А сад, неколико речи о програму рада за 2006. годину.

Већ раније изречене опаске о спрском језику и његовом писму јасно упућују на велике задатке везане за ову широко обухваћену проблематику. Ту се у први план на међе израда стандарда српског бириличког писма – књижног, букварског, писаног и штампаног, техничког и калиграфског. Ови задаци, спадају у надлежност Одбора за израду ликова бириличког писма Вукове задужбине, Одбора за стандардизацију спрског језика и писма. Њима треба прикупљати Центар за уметничка и научна истраживања Факултета примењених уметности, Институт за српски језик САНУ, Одбор за стандардизацију српског језика САНУ, Завод за уџбенике и наставна средстава, Матици српске. За обједињавање и заједничке договоре, поделу послова, редовно праћење објављеног, неопходно је потребна сарадња са Скупштином Србије и Владом Републике Србије, а прве са Министарством културе и медија и Министарством просвете и спорта.

Као што се види, реч је о пројекту који далеко премашује једну или две институције и захтева обавезну координацију послова. Вукова задужбина је спремна да буде иницијатор да посао крене са мртве тачке на којој се налази и данас.

Што се тиче удела Вукове задужбине око образовања, васпитања и народног просвећивања, ми ћemo се даље служити истим облицима нашег деловања које се до сада показало успешним. Ту се пре свега мисли на Ђачки Вуков сабор у Тршићу, награђивање најбољих лингвистичких секција основних и средњих школа у Србији, подстицање истраживачког и сакупљачког рада ученика у основним и средњим школама. Добар пример оваквог успешног рада даје нам Органак у Чачку, где је председник Органка професор Гроздана Комадинић са својим ученицима обавила драгоцену истраживања језичке врсте.

Посебан проблем представља уређивање простора Дома Вукове задужбине – објекат Б и Ц и питање идејног решења коришћења просторија у објекту Краља Милана 2 од стране Вукове задужбине. У току су преговори за окончање овог питања. Са наше стране предузете су све потребне мере, скупљена комплетна документација, добијена подршка Владе Србије, али још чекамо решење Скупштине града, после којег, надамо се позитивног, можемо наставити даље преговоре. Надамо

се да ће се и ово важно питање повољно решити јер доиста не постоји ни један већи разлог за даље одувлачење.

Планирамо да се Вукова задужбина још снажније укључи у завршно објављивање *Сабраних дела* Вука Ст. Карапића. Преостале су још да се објаве: трећа књига, други том *О језику и књижевности*, тринеста књига *Пријеске* која обухвата период од 1863. до 1864. године и књига *Реписари Вукове пријеске*, тј. именски, географски и предметни.

Са Огранком у Чачку објавиће се друга књига на тему *Ризница народног говора* чиме се наставља сарадња са више огранака.

За 2006. годину планирано је објављивање обимног зборника са научног скупа одржаног у Београду од 29. септембра до 1. октобра 2005. на тему „Слојеви култура Фрушка горе и Срема“. Објавиће се и Зборник радова са успешног окружног стола одржаног у септембру 2005. у оквиру саборских дана на тему „Књижевно дело Стевана Сремца у другим медијима“.

Наставиће се објављивање календара-забавника *Даница* за 2007. годину и четири броја листа *Задужбина*: 74, 75, 76 и 77.

На одговарајући начин наставиће се и проширити сарадњу са постојећим и будућим ограничима у земљи и расејању. У плану су оснивања ограничака у Торонту, Перту (Аустралија) и Цириху.

Одржиће се окружни сто на тему „Адам Мицкијевић и Вук Карапић“ у оквиру сарадње са славистичком катедром у Познану.

Учиниће се нови напори око обезбеђивања средстава. При томе, још једном упозоравам Скупштину да Вукова задужбина делује као ванбеческа установа.

Поштovana Скупштина,

Програм за 2006. који сам изнео

пред вас не обухвата нашу целокупну делатност. Њима није обухваћен

наш редовни живот који захвата свакодневни тзв. ситан, скоро невидљив рад без којег би били угрожени многи лепо замислени планови.

Све се то може савладати уколико осећамо да имамо вашу подршку. То нам даје снагу да истрајамо у оптимистичком отпору према свим облицима пессимизма и деструкције.

Српски народ се данас налази у тако тешком положају да је изгубио и своје право на пессимизам. Давно сам изрекао овај парадокс, али се његова порука не може оспорити. Будимо храбри, сложни и истрајни. Пријужите се, колико год можете, малом кораку Вукове задужбине. Не заборавите: Вук је деловао као усамљеник, а ми се данас можемо обратити целом српском народу, и његовом несмеђеном духовном простору. Ова предност намеће нам и још веће обавезе.

Др Васо МИЛИНЧЕВИЋ

ним и стручним скуповима у земљи и иностранству. За свој рад у области заштите црквено-уметничког наслеђа награђен је наградом *Михаило Валтировић и Златан беочинућем трага Београда*.

Објавио је више стотина научних прилога, а од 15 објављених књига посебно се истичу: *Свети Срби*, *Свети Стефан Штиљановић*, *ратник и светац*, монографије о српским манастирима Крки, Драговић и Хиландару, затим књиге *Манастири Србије*, *Светиње Косова и Метохије*... Ови наслови доживели су више издања. Посебно су значајне његове публикације и изложбе под називом *Духовни тенцији*, о страдању српских цркава и манастира у ратовима на простору Југославије од 1991. до 1999. године.

Као један од најистакнутијих савремених црквених интелектуалаца и јавних делатника, објављивао је текстове у дневним листовима и часописима. Био је и члан Удружења новинара Србије.

Сви ови послови и доброта оца и супруге у потпуности су испуњавали Слобу и последњих година често се сећао и често је спомињао речи свога претходника на месту управника Музеја који му је говорио да ће доћи време када ће му

дан бити кратак да се у њему уради све оно што ће мислити да треба да уради. Најављени дани су дошли.

Нисмо ни знали да је Слоба ушао у завршницу своје борбе са временом. Он је то осећао, али са сигурношћу онога који је Христом победио време, његово понашање ни на који начин није оптрећивало него је напротив подстицало околину. Сав његов допринос институцијама у којима је радио и са којима је сарађивао и његови текстови чиније да ће и најако данашњег дана Слоба бити присутан међу нама, али више од тога је што ће пред нашим унутрашњим погледом остати лик предсусретљивог, пријатног, стручног, духовитог и у сваком погледу вредног човека Слободана Милеусића.

Међу свим поделама овога света најчудеснија је она на горњи и доњи свет. Убеђен сам да у горњем „просторима“ Слобу очекује сјајна одаја, а међу нама му вечноја памјат.

(Говор којим се **Andrej ВУЈНОВИЋ**, председник Музејског друштва Србије, у име музејских радника Србије опростио од Слободана Милеусића, 24. новембра 2005. на гробљу Збег у Борчи)

Континуитет успешног рада

Наставак са 1. стране

У вези с тачкама дневног реда Извештаја о раду Вукове задужбине за период новембар 2004 – октобар 2005. године и Предлог програма рада у 2006. години, уводно излагање поднео је академик Дејан Медаковић.

Извештај Надзорног одбора о послањању Вукове задужбине у овом једногодишњем периоду саопштила је Слађана Млађен, управник Вукове задужбине.

После поднетог излагања и извештаја, професор др Миодраг Јовановић одржао је беседу на тему *Београд у ликовном писму*.

У дискусији, која је потом уследила, највећа пажња посвећена је актуелним питањима очувања и заштите спрског језика и писма и недовољној близији државе и друштву због постизивања језика и изворног спрског писма – њирилице у службеној употреби.

Истакнуто је да су у протеклом периоду постигнути добри резултати у примени спрског језика и спрске ћирилице у свременим информационим технологијама, али је, истовремено, изражена и забринутост због непоштовања уставних и законских одредби о службеној и јавној употреби спрског језика и писма и недовољној близији државе и друштву због постизивања језика и изворног спрског писма – њирилице у службеној употреби. У вези с тим је речено, поред осталог, да је најважније местима и на

робним декларацијама веома ретка присутоност спрског писма и да је убичајено да много установе и институције, неке чак и из области просвете и културе, занемарују ове установе и законске одредбе. Изнето је мишљење да се предложи председнику Скупштине Србије да закаже посебну седницу Скупштине на којој би се расправљало о свим овим питањима.

У дискусији је посебно било речи и о потреби да се приведе крају рад на издавању *Сабраних дела Вука Стефановића Карапића*.

Констатовано је да је преостало још да се објави Тринаеста књига *Пријеске*, Други том Треће књиге Вукових списка *О језику и књижевности* и књига *Реписари Вукове Пријеске*, и то: именски, географски и предметни регистар.

Такође, у расправи је указано и на потребу да Вукова задужбина, у сарадњи с одговарајућим институцијама и организацијама у Републици, допринесе (помогне) да задужбинске установе у Србији остварују функцију због којих су их њихови задужбинари и основали. То се посебно односи, речено је у дискусији, на оне задужбине које су основана појединачно, а које су, у међувремену, не својом кривицом, остале без финансијских средстава.

Овим питањима говорили су: др

Србислав Букумировић, председник Одбора за писмо Вукове задужбине, професор Рајана Вила Станишићевић, председник Управног одбора Вукове задужбине у Грађевини, Бранimir Симић Главашки, председник Српског народног универзитета Вук Стефановић Карапић у Кливленду (затражио је помоћ Вукове задужбине у оснивању Органка у Кливленду), професор др Слободан Ж. Марковић, задужбинар Вукове задужбине и председник Задужбине *Десанка Максимовић*, Мирјана Драгаш, управник Фондације *Доситеј Обрадовић*, професор Живорад Гајић, председник Управног одбора Задужбине *Никола Стасић*, мр Гроздана Комадинић, председник Органка Вукове задужбине у Чачку, Миодраг Илић, задужбинар из Београда, и Данка Билић, из Органка Вукове задужбине у Маг

БЕСЕДА – СРПСКА ПРЕСТОНИЦА У ПРЕДСТАВАМА И ДЕЛИМА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА

Бели град, уз кист, с љубављу

И ликовни записи имају два тијела: на једном је залажење у унутрашњости града, у крвоток улица и свакодневног живота, а на другом су дистанце осматране визуре целог града

T

езмерно сам захвалан Вукоју задужбини што су *Даница* и свечаност годишњег окупљања посвећене Београду. Учињено је то са високом свешћу да је Српству у удаљеним деловима човечанства престоница народних владара: деспота, кнезева и краљева, недовољно позната. Драгоценка је то одлука, јер не стапају прави Срби само у Чачку и Крагујевцу, него и у Темишвару, Скопљу, Сентандреји, Сарајеву, Загребу, и онамо, што, већ су је звуци доволно епски, зовемо дијаспора.

Дубоку захвалност дугујем што ми је подарено да подсетим на то како се Београд појављива у записима ликовних уметника. Дозвољавам себи слободу за запитаност имам ли право да у овако важној прилици говорим о прошlostи и садашњости Белог града, иако нисам прави Београђанин. Нисам рођен у њему. Храбри ме, још, Нишићија Душко Радовић. Расанио ме је, давно, својом будилицом: „Ко же имао среће да се јутрос пробуди у Београду, може сматрати да је за данас доволно постигнуо у животу. Свако даље инсистирање на још нечemu, било би нескромно“.

Угрожавајући границу такве скромности, приступам само скици доприноса београдских ликовних мејориста. Њен наслов требало би да под помирљиво окриje прими сликовне представе без обзира на њихову ликовну – уметничку вредност. У осталом, породица ликовних уметности је ширша. Принадају јој и скулптура и архитектура. Свеједно, да ли фактурски сликовно или стваралачки ликовно, може поставити питање колико је песничима и композиторима лакше да доживљају Београда доčaravaју речју и звуком. Слика је спутана танушним застором приказа, очекивањима да представљено садржи мање или више веродостојности. У настајању сликовног записа пресудна су макар два битна чиниоца. Један задовољава безболно прилагођавање актuelним стилским усmerењима времена. У другом се ослобађа и енергија стваралачке имагинације. Тако и сами ликовни записи имају два пута. На једном је залажење у унутрашњост града, у крвоток улица и свакодневног живота. На другом су дистанце осматране визуре целог града.

Као важна сликовна врста појавила се крајем 20. века разгледница, користећи достигнућа литографије, сликарства и фотографије. Хиљаде фотографија и стотине разгледница прерасле су у плиму новог облика комуницирања. Верује се да је најстарију разгледницу на свету израдио један Србин, Петар Манојловић из Србобрана. На служби у Бечу, предложио је уредништву листа *Змај* да се на већ постојећим дописним картама дода илustrација: ведуте Цариграда и Москве, пароброд „Србија“, а изнад великих змаја који наткриљује све делове Европе где живе Словени. Послао је свом рођаку у Сомбор, а овај, подозрив према политици, вратио је у Беч са додатком: „Ја са змајом никаква посла нећу да имам – не прима се“. А слике на разгледницама постале су документи првог реда, као и ова са по гледом на Вуков и Доситејев музеј из 1920. године.

Исте године Лукијан Бибић, већ са цврстом структуром доброг сликара, оставља запис о београдској књижари Велимира Валожића, доцњака из Чешке, сарадника Вука Каракића у по-

пуларисању његовог рада и књига. Заправо, била је ово већ радња његових синова и унука који су постали одани и корисни житељи Београда.

Ни најбољи српски уметници новијег доба нису се затварали у изолацију естетичких промишљања. Надежда Петровић, робена Чачанка, прве сликарске кораке имала је у београдској цртачкој школи. Недостижна у непожамној духовној енергији коју је трошила на југословенство и на спрство, борећи се за разумевање међу људима и за права на слободан живот, ушла је са штафелем и у смирену,тиху улицу београдске јеврејске мале.

Калемегдан је био и остао упоришна тачка визуелног памћења Београда и њему посвећиваних ликовних записа. Уверен да Ратно острво не треба задржавати у менталном земљопису, заклонио га је кроњама дрвећа на главној алеји Калемегдана, са њим и судбински деобно Ушће, и Гардош са Миленијумским спомеником Књаза Јаношу, на истрајно оној „другој“, земунској страни. Мислио је 1990. да је наша спокој и у префињенијој колористичкој интими свог уметничког доживљаја.

Бора Барух, Београђанин, слутије је поновну ратну судбину Београда. Често је сликао дунавску обалу са зграде Јеврејског друштва на Дорђевом брду. Наизглед лирским доживљајем Ушћа и Мештровићевог *Победника* који је тада, 1939, уврлико постао, поред Саборне цркве, један од симбола Београда. Барух је заталасао палету пред погледом Земуна, одакле су, скоро по правилу, долазиле туђинске победничке војске.

Имагинација ликовних уметника се убрзано ослобађала фактографије. Ликовни записи прерастали су у моћне визије, најчешће усмртне према спољној визури савске падине. Снагу Србије у знању и писмености хранио је далековидни Доситеј, а уметник интелектуалац Зоран Павловић, у експресивном кошавном вихору боја зауставио је 1986. добро знану силуету „путника пера“ да бди над Ушћем.

За тренутак се учини да је најпетицијнији доживљај Београда има робустни, еруптивни Петар Лубарда из Ријеке Црнојевића. Романтичарски понесено, усамљенички је 1972. у ликовном запису спојио Стари и Нови Београд. Обасјао их рујлом зоре, непознатом већини Београђана, јер је радије замењују сутоном. А онда распознасмо убојитог сликара *Косовског бора*, *Битке на Вучјем долу*. На том небу које обећава плодотворан дан, да ли злослутећи, или као што Доситеј тражи разум, по пут оног бечког змаја, Лубардин крилати Пегаз штити и зове у стваралачка надахнућа.

Иконографија Оље Ивањицкије сложенија од назива *Птице над Београдом*, који је дала своју визију из 1974. године. Да ли се задовољити са

мо стилским одређењима њених склоности према надреалистичком и фантастичном. Или наћи и једно од многих полазишта за тражење симбола Београда. Сценографија на једној страни прославља кнеза Михаила и изгон Турака, на другој су Тесла, Вук Капетан Миша и Београђанин римски император Макрин. Светлосни зраци из куполе Народне скупштине нису без значења. У тимпанону се евоирају битке са старих гравира.

И њене птице подсећају да је човек желео да се успне до његовог лета. Пре него што му је модерно време даровало аероплан да се одиста вине у ваздух и пловећи на облакима посматра град у коме живи. Градоградитељи су градове цртали тако, замисљено, одозго, само наизглед остављајући утисак да су из премежили без душе и без живота. Хитали су да то потврде, додајући сликовне записи, издижући се у птичу перспективу. На тај начин настала су и прва сликана сведочанства о изгледу Београда.

Закашњење није било велико у односу на појаву ведути у италијанском

„tur“, начињен је из птичије перспективе, са рушевина тврђаве у Земуну. Уместо ње Мађари су стотинак година касније саградили једно од споменичког сећања на њихов долазак у Панонију. У дубини је проспект Београда који још наглашено има одвојену српску и турску варош. Види се и Авали са тврђавом Жрнов и безгрбном српском јунаку подигнут помпезан Мештровићев споменик.

Графичка техника литографије обогатила је ликовне записи градова. Али, дошао је час и за наступ сликара. Анастас Јовановић, из Враце у Бугарској, први је српски фотограф. Латио се боја и меке акварелне кичице, да би тачно опсервирао објекте и атмосферу, насликавши 1860. *Изглед Београда са земунске стране*, на начин најбољих пејзажних школа Европе.

Дунавске визуре одувук су биле из различитих разлога мање упадљиве и допадљиве од савских, односно оних од Земуна. Једна се издава и по томе што је посматрана „изнутра“, из средишта града према обалама Дунава. Необично је и по ширини захвата због чега је морала бити претворена у полиграф из пет делова. Насликао ју је 1916. године Урош Предић. На *Панорами у ћети слици са мој балкона* Предић није оставио превише места Дунаву. Ведуто домунирају кровови, покоји фабрички димњак, крошиће дрвећа, које су зелениле стару Палилулу. Мајстор *Вредних ручица*, *Косовске девојке*, као да није имао већих уметничких претензија. Ипак, у *Панорами Београда* дотака је особеношти модерне слике, потврђујући спремност да је озари властитим симболичким и импресионистичким наговештајима.

Брзе промене уметничких стилова и програма одразиле су се и на начин приказивања спољних призори градова. У доживљају градских визура сликар су се све чешће, као и у приказивању њихових микрокосмоса, удаљавали од ведутичке читљивости. Један од сликара умео је да осети границу коју портретиста града није смео прећи. Била је то Драгиња Марић, Лиза Крижанић – супруга карикатурiste Јера. На *Панорами са земунске стране* поставила је хоризонталу беле лађе и белих кућа. Омеђила је видик рубовима Калемегдана и теразијске падине, доволно да сажме компактност архитектонских маса које је још, 1954. године, надвишавала Саборна црква.

Те ведути, силуете, спољне визуре градова, емитују много сложеније слојеве порука него што задовољава потрага само за фактографским отисцима. Оне откривају физиономију града, његов целиокупни организам, показују колико култивисано житељи држе до њега, потврђујући и слику о себи самима. Калемегдански гребен би био сам себи доволан као потврда најлепшег положаја на свету. Утврђење на руbu дуго је било пресудан знак вароши. Онда је израсла Саборна црква, храм и симбол пркоса обновљење српске државе надомак пашићог ко-

нака. Без обзира на то што није постављен тамо где му је било намењено, успешни ратови доселили су Мештровићев *Победника* на најиступенији бедем старе тврђаве. На Црвеном крсту је доминирао београдски видиковач са звоником Плечниковог Светог Антуна. Сасвим десно, и даље, на Авали, *fuori le mura*, тамо где се ишло на излете и печење прасића – писале су тако и новине, на очиглед светских и домаћих византијских срушених средњовековних града Жрнов и безгрбном српском јунаку подигнут помпезан Мештровићев споменик.

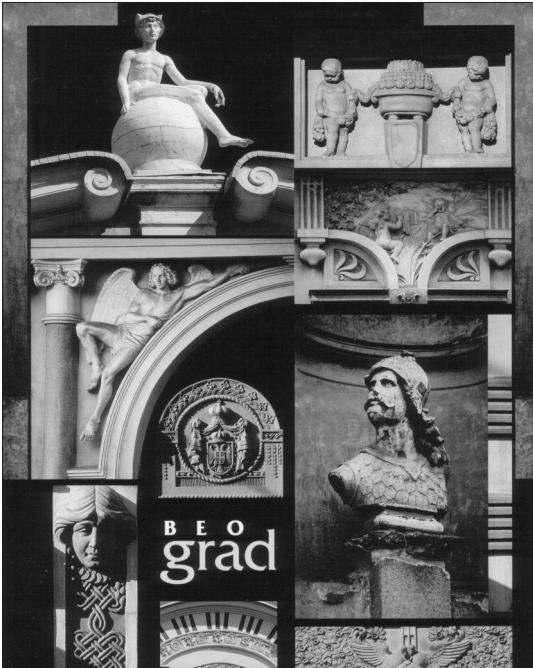
J аступило је време идеологизоване технократије после Другог светског рата. Свака варошица је добила солитер не би ли надвиши цркви торањ. Дакако, Београд није смeo заостајати, или је био пример. Ницеле су вишеспратнице, а маркантна тачка Белог града постала је црна палата „Београђанка“. Наметнула се изнад Славије и громада поште. Намењене првомајским парадама, Теразије су остале без сликовите фонтане, поставши футуристички бежivotнији од Де Кирикових празних улица. Неодвојиве од времена грађења, китњасте ограде двора и Народне скупштине уклоњене су да би установе биле доступније народу. И мали и велики урбанизам Београда постали су озбиљни рањеници. На то да ће једног дана Храм светог Саве бити завршен и остати стешњен, тако мање монументалан и значајан, није се ни помишљало. А тамо, крајње десно у савској визури, наспрам полако већ заборављеног *Победника*, у доброћудни овал Авале заривен је телевизијски торањ, разумним примедбама и неслагању упркос.

А некадашња нам престоница Исттанбул није дозволила да било шта, симбол било ког новог и напредног времена, надвиши минарета недодирљиво поштованих и ликовно велелепних цамија. У Минхену је тек довољено да се установе на робна кућа моћног власника морала бити скраћена за неколико спратова, јер се морало знати да је визура у којој царују звоници *Frauenkirche* не нарушила. Мали Вршац није никад допустио да се из било каквих, па ни важних геополитичко-стратешких разлога сруши њихова средњовековна кула поврх вароши.

Сликовним и ликовним записима Београда препуштен је да се баве лепотом малих детаља. Поглед на његов целовит организам, са већ опсесивно важне, долазничке земунске стране, пошто је раздробљен и безличан. Недавно је један странац, истичући похвале Београду, одустана да се јавља разгледницама. Увидео је да адресат не би препознао посебности града одакле се пише. Тај би, замишљам, могао да узврати: „Ја са тим градом не желим да имам посла – не прима се“. Београд је изгубио јасноћу силуете, нема није један, јасан, читљив, упечатљив визуелни особени знак. Нису то више *Победник*, ни Саборна црква, ни... У граду са дугом и богатом проплочњу, тешко да то може постати четрдесет година млад Авалски торањ, да још једном, у све већем забораву, без много свежих свечаних венача, наткрили светост гроба незнаном српском ратнику.

Трудно сам се да задатак бављења ликовним записима не буде изневерен и погрешно употребљен. Истини је и у томе да уз сва савремена техничка средства, исцела или у вишеделној панорами као Предић, са висине ниског птичијег лета или из небеског трка крилатог коња, нисам нашао сликовни запис новог рука фигуре гордог београдског гребена. Свој лик чува Земун, уобличава га Нови Београд, али је разумљива опседнутост осматрањем историјског језгра старог столног града.

Ако стари Латини говораху да је писање средство заборављања, ликовни записничари не допуштају губитак памћења. Записују, описују, уметнички доживљавају, упозоравају. И поступају. Зашићто би заблуде и неспоразуми наставили да бујају. Остаје нада да ће Београд пресабрати своје много бројне вредности, да ће испрсти сијељу, добити примером слика и лик, ликовним записима понудити достојан особени знак. *Др Миодраг ЈОВАНОВИЋ*

ВУКОВА НАГРАДА ЗА НАУКУ ПРИПАЛА КОСТИ НИКОЛИЋУ, А ЗА УМЕТНОСТ ИВАНУ ЈЕВТИЋУ

Прва и права биографија

Коста Николић,
Генерал Драгољуб
Михаиловић
1893–1946,
Београд 2005, 334

Ако иједна личност после 1945. године заслужује да се његов живот представи српском роду, онаквим какав је заиста био, онда је то Драгољуб Михаиловић, српски Чича. Зар би требало подсебати да ћенерал нисмо имали објективну биографију, нити пак неко друго истинито историографско дело. Сва литература о Михаиловићу насталла на нашим просторима била је хиперкритична и сасвим необјективна и често потпуно нетачна и писана у сврху режимске политike КПЈ. Ни књиге у иностранству нису биле доволно објективне, јер су, насупрот овим у отаџбини, биле панегирици Равногорског покрету и Драгољубу Михаиловићу.

Коста Николић, који се нашој јавности представио као више дела из епохе Другог светског рата, поменимо књигу *Страхи и нада у Србији 1941–1944. Свакодневни живот џош оккупацијом*, ослобођен притиска и од стране монархизма и од стране комунизма, четника и партизана, подарио нам је објективан животопис Драгољуба Михаиловића. Циљ аутора био је да генерала представи онаквим какав је био, са добним и лошим особинама, са добрим и лошим политичким и државничким потезима и, напослетку, да даде објективну оцену о претешком времену за њега, српски народ и југословенску државу.

Биографија Драгољуба Михаиловића има низ особености, од којих је најбитнија та да је последњих пет година био светски позната личност, док је претходних 48 година био једва познат српској и југословенској јавности. Док је први део живота, скоро десет пута дужи, стао на неколико десетина страна, дотле је други део, скоро десет пута краћи, заузео цео преостали простор ове занимљиве и корисне књиге. Ратни вихор избацио је 1941. године Михаиловића у центар забивања у покореној Југославији, па је пуковник постао вођа грађанске герије, и са неколико убрзаних унапређења стекао чин армијског генерала ЈВУО. Потом је војни геријац именован за министра војног чиме је његовом војничком животу приодата политичка делатност. Од тада је на својим плећима подједнако носио терет војника и политичара, најгору могућу комбинацију у најтежим условима југословенског ратног безнађа.

„Грађански рат мора се избеги по сваку цену“, била је његова идеја, коју није успео да оствари, а сплет унутрашњих и међународних околности усмерава га је, из дана у дан, ка суноврату личном, а са њиме и његовим народом. Том питању посветио је Коста Николић посебну пажњу, трудећи се да разуме генералове дилеме али и да укаже на његове заблуде и заблуде његовог народа, а посебно Круне и избегличке југословенске владе.

Уако аутор није експлицитно нагласио ко је крив за рат Срба против Срба у склопу грађанског рата у Југославији и светског рата уопште, одговор се на меће и верујем да ће га лако открити сваки читалац. После распарчавања Југославије и формирања НДХ, борити се за решење српског националног питања и српску државу, са ЈВУО и југословенском владом у избеглиштву, била је велика заблуда. Нимало мања заблуда није била борити се за обнову југословенске државе, на начин како је то чињено и у

условима у којима је чињено. Михаиловићева ратна стратегија имала је за циљ да сачува српски живаљ, па је због тога стекла жиг колаборације, без обзира што је Немце сматрао заклетим непријатељима.

Следећа велика српска заблуда током Другог светског рата било је поверење у Велику Британију. Мајор Питер Бој пише: „Михаиловић је квислинг као и Недић. Његови одреди уопште не воде борбу, а нама Енглезима потребно је баш сада да ступимо у борбу, а не кроз два или четири месеца“. Генерал на ове оптужбе одговара председнику владе Слободану Јовановићу: „Енглези од нас жеље да чинимо авантуре... Њима је главно да пушта пушку, а препесалије и стрељање нашег народа ништа их се не тиче“. Касније, додаје је и следеће мишљење о Енглезима: „Савезници не верују да је проливеноовољно српске крви, те траже још“ и: „Енглези су обични трговци људским месом“!

Генерал Драгољуб Михаиловић био је свезан у Гордијев чвор, за чије пресецање није био кадар нити је имао чиме да га пресече. Немци с једне, Британци с друге, комунисти с треће стране сапелли су генерала и Равногорски покрет у врзину кола, које је још оптерећивала југословенска идеологија (од које се Чича никада дефинитивно није оправдати) и непромишљени поступци југословенске владе, а посебно Круне.

У праву су они који тврде да у претешким данима Другог светског рата српски народ није изнедрио особу достојну да понесе крст народа свог. Очигледно да то није био ни генерал Михаиловић, покатакад и сам оличење српске политичке и сваке друге наивности. „Тито мени лично има да захвала за свој живот. Верујем да је и он толико поштен

Словенци!“ У следећој заповести генерал као да кликће: „Ми можемо у тој борби и изгинути, али је наша победа сигурна! Величанствен прилог небеској Србији! Није му без основе владика Николај Велимировић пробраним речима нашао место међу српским небеским херојима: „Малена је земља Србија, али је велика и све већа бива небеска Србија, моћна и неодољива ... У Бога нема мртвих“. Ако то може бити лепша страна повести једног народа, ваш сабеседник и приказивач ове књиге не мисли тако, завршимо ово казивање једним лепим међународним примером, иначе ретким, британског мајора Цаспера Рутема, да је генерала Драгољуба Михаиловића одржала, током тешких тренутака грађанског рата, „веру у слободу. А слобода не умире“.

Моја одлука да вас на овај начин упозnam са књигом Косте Николића имала је само један циљ, да укажем на сложеност грађанског рата у Југославији, тешкоће које је наметала међународна заједница српском народу током Другог светског рата и на наше слабости и заблуде, као и на време које је мелото све, и јаке и слабе, снажљиве и несналажљиве. Сви ученици грађанског рата у Југославији, посебно српски народ, били су несрћени на свој начин. Генерала Недића рехабилитовали смо сврставајући га у књигу „100 најзначајнијих Срба“, у којој није било места за генерала Михаиловића. Ако тада, па и после тог времена, нисмо исправили неправду према њему, учимо то залагањем да се отвори архива из које морамо сазнати – како је ухапшен, када и где је погубљен и сахрањен. Био генерал или не био у небеској Србији, међу Божјим угодници

Коста Николић и Иван Јевтић после уручивања Вукове награде

Маестрална музичка синтеза

Реч о Концерту за кларинет, клавир и гудаче композитора
Ивана Јевтића, добитника највеће
Вукове задужбине за 2005. годину

Велики борац, бескомпромисно сучељен са првим линијама највреднијих светских остварења, већ дуги низ година тријумфално се враћа у свој Београд, обавештавајући га шта је све учинио за младост својих сећања и емоција, за свој род, за град који му је подарио силину, али и многу болју.

Све ове и неизрециве друге слутње и жудње бележи Јевтићево дело, које се сјајем источних бројаница, жеженим златом иконе и задужбина надвило над многе уморне европске зоне, чак и на уморне престонице музике дјелом нашег угледног, али некако све тишег и безврзнијег континтена.

Да ли се Јевтић попут неког чудесног аргонавта обрео у Бразилу, исконски осећајући непресушну снагу тог магичног латиноамеричког Сибира смештеног око циновског загрљаја Амазона?

Можда баш због тога он има премијере својих дела у овој земљи, кафу, фудбалу, ненадмашним ритмовима који улепшавају нашу планету, оним непоновљивим шармом који само сиротиња може да пружи добра-мерном госту, путнику намернику.

Широки акустички и духовни басен саткан од неосредњовековних рашких мотива, златних одора Византије, дубоких руралних, ранохришћанских слутњи о творачкој увишености храма, једрост катунског памћења, непоновљива ритмичка и мелодијска бројаница косовско-метохијског сећања и стварности, умрежеје је у особеносте пре-напретних структура вертикале које откривају пулсирање експресивних доза неокласичног периода Прокофјева, Шостаковича, Бартока, али и детињу, савршено лакоћу и осмех тако болно остављеног и усамљеног Моцарта.

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

VIX

X

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

XI

XII

XIII

XIV

XV

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

XI

Исправљивање

Др Прибислав
Б. Маринковић,
Великачи. Знамени-
те личности
цинцарског порекла
у историји Срба.
Београд: издање
аутора, 2005, 152 стр.

Прибислав Б. Маринковић, доктор правних наука и економски експерт, есперантиста, аутор више стручних и научних дела, преводилац, члан Српско-цинцарског друштва „Луњана“ од његовог оснивања, овом књигом обогађује не само фонд лексикографске литературе, неопходне свакој култури, већ и фонд научних сазнања о једном историјском особеном народу, који је један аутор, др Јован Трифуновски, назвао „старозaborављени Балканци“.

Расејани из старих станица у данашњој Грчкој, Македонији и Албанији, посебно великих насеобина Никопоља и Клисуре, по читавом Балкану и југоисточној Европи, припадници овог народа које је Густав Вајганд, немачки романиста, назвао Аромунима, познати као Цинцари, мешајући се са становништвом земаља у којима су се насељавали, оставили су дубок траг у историји матичних народа тих земаља, посебно у њивовој култури.

Предузимљиви, способни, радни, прилагодљиви, трговци и занатлије у првим генерацијама, уметници, научници, војници, привредници и политичари у потоњим, Цинцари су својим антрополошким материјалом оплодили

Букова задужбина увела је, од пре неколико година, леп и користан обичај да сваке године у саборским данима посвети пажњу неком значајном културном догађају, истакнутој књижевној личности или као особеном уметничком чину.

Ове године, ето, имамо част и задовољство да се подсетимо књижевне личности Стевана Сремца, поводом обележавања стотедесетогодишњице његова рођења (1855–2005), или сагледане у нешто особенијој светlosti.

Наиме, као што се из позива види, данас бисмо расмотрили какву су судбину доживела Сремчева књижевна дела у позоришту, на радију, филму и телевизији.

О томе се до сада није на овај начин расправљало. Уверен сам да ће данашња саопштења допринети да се приповедачко дело Стевана Сремца, као потка за изражавање у другим уметничким медијима, сагледа боље, дубље, речју – свестрање.

Зато је Вукова задужбина, организатор овог скупа, позвала истакнуте позоришне, филмске и телевизијске ствараоце (глумце, редитеље), театрске, радијске, филмске и телевизијске стручњаке и знале разних уметничких вештина да изнесу мишљења и оцене о вредностима преношења Сремчевог дела у побројане медије.

А мој скромни задатак у свему томе је да вас, на одређени начин, подстакнем да изнесете своја мишљења и оцене о одређеним остварењима Сремчевог дела у наведеним медијима.

Ово је прилика и да изнесете предлоге за нека нова, будућа транспоновања Сремчевог књижевног дела и наредна истраживања до сада драматизованих и екранизованих дела и остварења.

Неће бити речи о Сремчевом поимању позоришта, његовом односу према уметности глуме, сарадњи са позориштима у Нишу и Београду, иако је то изузетно провокативна и занимљива тема.

Подсећања ради, рећи ћу само да је Сремец дао један од својих најупечатљивијих ликова у личности Свети-

ДРАГОЦЕНА ПРОУЧАВАЊА ЗНАМЕНИТИХ ЛИЧНОСТИ У СРПСКОЈ СРЕДИНИ ЧИЈЕ ЈЕ ПОРЕКЛО ЦИНЦАРСКО

Цинцири међу нама

тле на које су стицајем историјских прилика пали. О њима још није речено све што треба, и поред вредних књига, каква је, на пример, књига *O Цинцирима* Душана Поповића.

У нововековној српској држави, обновљеној и изграђиваној у 19. веку после два устанка, у процесу ослобађања од турске наслеђе и прихваташа, како би се данас рекло, европских стандарда, Цинцири су имали незамењиву улогу. Женидбеним и удавденим везама широко су круг породица бар са једним чланом цинцарског порекла, а ово уклапање у нову средину олакшала је православна вера коју су Цинцири понели из постојбине и сачували током миленијумског трајања. Ако се број Цинцираца са 150.000, колико Вајганд процењује да их је било 1890. године, а неки тврде да их је било и десет пута више, све данас само на две до три хиљаде, њихова заступљеност и у сврменом српском породицама, бар по пореклу, далеко превазилази опипљиве статистичке показателе.

Историја појединих цинцарских породица, каква је, на пример историја породице Леко, коју нам је недавно у *Годишњаку трга Београда* за 2005. годину понудио др Марко Д. Леко, показује укорењеност Цинцира у овој средини и јачину амалгама, да употребим израз П. Б. Маринковића, на овом тлу, створеног спонтаним и природним укрштањем два антрополошка материјала. У родословима само породице Леко, чији је застник др Марко Т. Леко, познати хемичар, а које је заокружено, ако тако може да се каже, његов унук Марко Д. Леко (1929–2005), налазе се имена око две хиљаде личности, међу којима је и седам чланова породице Леко, чија је имена у овај свој лекцион унео и наш аутор.

Прихватајући се овог значајног посла, П. Б. Маринковић је имао двоструко тежак задатак: да одабере личности неспорног цинцарског порекла, а да су те личности истовремено знамените, у

складу са дефиницијом да су знаменити или познати они појединци који су се у нечemu истакли. Аутор ове књиге је, да би још више истакао њихов значај, употребио нешто јачи израз – великан. Међу 305 имена, обухваћених у овом специфичном биографском лексикону, налазе се и истински великан, или можда и нешто мање значајне личности, или неспорно да су си они знаменити и да је требало да се нађу једни уз друге у овом прегледном издању.

Довољно је навести да се овде налазе имена 67 професора универзитета, 48 доктора наука, 43 књижевника, 34 академика – дакле, имена 235 припадника интелектуалне елите. Овоме треба додати још и имена 65 пословних људи, 62 политичара и 48 народних добротвора. Збир свих биографских јединица по категоријама, истина, превазилази 305, јер се нека обележја укрштају, па тако имамо случајеве да су, на пример, поједини професори универзитета и академици, а по правилу сви су, осим неких уметника, и доктори наука. Битно је ипак било исташи сва та контекстуална обележја, да би се сагледао њихов целиовит значај. Заједничко обележје за све је, међутим, да припадају историји. Тиме се избегла било каква произвољност или субјективност у селекцији. Знаменитост или, ако хоћете, величину личности наведених у књизи, потврдило је време и њиво заокружено животно дело.

*P*азуме се, код оваквих књига највећу пажњу побуђују конкретна имена. Поред изразито типичних презимена за Цинцире, као што су Кумануџи, Пешика и њима слична, овде се појављује и низ других породичних имена, односно презимена која обликом непосредно не упућују на цинцарске корене њихових носилаца. Скупулозан у свом истраживачком раду, аутор у већини оваквих случајева највиши по ком претку личност води цинцарско порекло. Тако, на пример, са-

знајемо да познати Миша А. Анастасијевић, Капетан Миша (1803), богати трговац и велики добротвор, цинцарско порекло води по оцу Анастасу. Јован Ђ. Авакумовић (1841), политичар и правник, познати криминолог у 19. веку, ово порекло води од бабе Ђурђије Карабиберовић, која је дошла из Клисуре. Јован П. Белимарковић (1827), ћенерал, потом министар, краљевски намесник малолетном Александру Обреновићу, цинцарског је порекла по претку Аспи-Марку. Пажњиви читалац ће се, ипак, изненадити када прочита да је Вера Благојевић (1920), народни херој, по мајци Анки – Ани, рођеној Јаковљевић, такође цинцарског порекла. Корени воде чак до Константина Фоте, трговца, родом из Кастроја – Костура који је око 1800. године дошао у Шабац. Постоје, међутим, два имена, и то врло познатих људи, у чијим случајевима се П. Б. Маринковић ослана на казивања људи о њиховом цинцарском пореклу. За Васу Чубриловића (1897), познатог историчара, аутор књиге наводи да може да се сматра да је цинцарског порекла по казивању инж. Николе Анђелковића. Сличне је врсте и податак за Радоја Домановића (1873), познатог сатиричара, чије се цинцарско порекло потврђује према Вељу Радовићу, новинару. Уз претпоставку да нема много оваквих случајева, и овим поводом треба нагласити да није потребно по сваку цену неке личности увршћивати међу луде цинцарске порекла, као што никако не треба прећутати ниједан случај где је ово порекло поуздано утврђено.

Важно је на крају рећи, и поред изненаде, да поузданост критеријума да избор ових личности може да се мери и тиме што су 84 биографије ове наведених личности ушли у прво издање Енциклопедије Југославије. У склопу случаја, значајна књига, која је појавила интересовање како стручне јавности тако и бројних потомака цинцарских породица.

Др Милош НЕМАЋИЋ

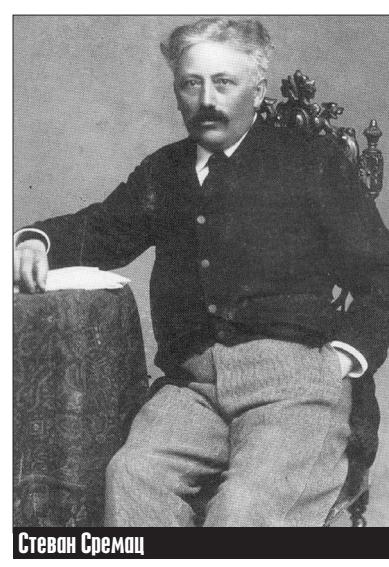
епосредни повод за ма-
кар и овлашне портрете двоје чељи-
вника из српског расејања као
што су, овог пута, др Матеја Матејић и
др Мирјана Н. Радованов-Матарић –
обоје живе и стварају већ десецијама у
Сједињеним Америчким Државама –
свакако је и престижна награда Мини-
старства за дијаспору „Арсеније Чар-
нојевић“ коју су њих двоје више него
заслужно добили крајем 2005. године,
баш као и њихов недавни боравак у
Србији, испуњен такорећи до „послед-
њег секунда“ књижевним вечеријама и
сусретима с поштоваоцима њиховог
дела и многобройним пријатељима.
Више од поменуте награде њих је у
Београд, Нови Сад, Сmederevo, Ваљево
и друге наше градове, које су похо-
дили већ по који пут, вратило
њихово дело, органски повезано с род-
ним тлом, језик на ком пишу и сањају
(премда обоје пишу и на новоусвојеном,
енглеском језику), књиге које им
се управо овде објављују и ту пронала-
зе најшири круг читалаца. Поменимо
још детаљ да је ово била прва посета
Србији Матејића Матејића након њего-
вог вишегодишњег опоравка од после-
дица ломљења кука, а Мирјана Мата-
рић је у кратком временском периоду
јесенас чак два пута долазила из дале-
ке Калифорније.

За личност раскошне, а багме и ве-
ома плодне, и драматичне, биографије, против Матејића (Сmedere-
во, 1924) први пут сам чуо ступивши
пре четврт века у српски манастир
Хиландар на Светој Гори, то јест кад
ми је до руку дошао и један од првих
бројева часописа *Хиландар* чији је та-
дашњи слог био по писаћем машином,
како су то још само стваровремен-
ски, „илегални“, издавачи чинили. На
уводном месту тог, а и осталих броје-
ва, стајала је увек по једна песма из
Матејићевог циклуса *Хиландарски
рукопис*. Двадесетак неримованих
стихова, бременитих непобитном ве-
ром и згуснутим сликама и метафора-

ОКРУГЛИ СТО У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ: СТЕВАН СРЕМАЦ У ДРУГИМ МЕДИЈИМА

„Зона“ – најгледанији

*Од постланка српске
кинематографије
ниједан домаћи филм
није доживео да ћа види
више од милион
гледалаца као што је
био случај
са филмом Здравка
Шошре снимљеним
према приповеци
Стевана Сремца*

личитим називима: *Мица и Микица*
или *Jagi o љубави, Сваком своје* и др.

У та то толико привлачи
љубитеље позоришта
Сремчевим делима, а у
новије време и слушаоце радија,
филмске и телевизијске гледаоце?

А та љубав није кратког века, није
помодна, она траје дуже од једног века.
Почела је крајем деветнаестог и настављена
постојањем почетком двадесет првог века,
а сигурно ће и даље трајати, јер је, пре две године, екранизована *Зона
Замфирова*, по сценарију и у режији
Здравка Шотре, на опште изненаду, постала најгледанији филм од по-
стакна српске кинематографије, са
више од милион гледалаца!

Стога се запитајмо: у чему је тајна
трајне Сремчеве популарности у позо-
ришту, на радију, филму и телевизији.

Најшире слојеве публике у позори-
штима и наведеним медијима, рекао
би, привлачи, у првом реду – Срем-
чев хумор, „смех здраво лековит“, као
како кажу Лале, а потом течан и духо-
вито врчав дијалог, веома жива и осо-
бена атмосфера у скакав набрјаном
делу, „специфичан дух једног доба“ и
изванредно дати пластични, целовити
и животно уверљиви ликови.

А набројане особине приповедач-
ког поступка Стевана Сремца, већ на
првог поглед, чине солидну основу за
претказање у друге уметничке медије.

И то није случајно, јер је Сремец
зачетник особене врсте српске прозе,
уек привлаче за читаоце, а, као што
се види, и за савремене гледаоце и
слушаоце, будући да је она натопљена
благородним и лековитим хумором.

Зато је Сремец А. Г. Матош, с пра-
вом, још крајем деветнаестог века,
назвао „правком српских хумориста“.

У новије време низ

Спомен-књига у расејању

И њихово дело
и њихови снови
органско повезани
с родним шлом,
и кајиће које ове
објављују шту
и проналазе најишири
круг читалаца

ма, остваривали су за мене истовремено непосредни, готово материјални контакт с духовним светињом манастиром Хиландаром у ком сам боравио, али и с тим неовлашњим, мирским Хиландарцем и песником про- том Матејићем, чије стихове дотле нисам ни могао да нађем у публикацијама које су излазиле у матици. Прота је певао тако једноставно и зрачно о нашем највећем манастиру: Земаљско и небеско/у камен обучено... Светлост без сенки/и вечношћи очевидна.

Истовремено са овим стиховним плетеницама, настајала је у Колумбусу, америчка држава Охајо, и знаменита „Хиландарска соба“, за коју је прота, са сином Предрагом, начинио преко милион микрофилмова хиландарских светиња, садржаних у 69 великих збирки из свих манастирских духовних ризница. Тако се прота Матејић, заједно са др Урошем Станковићем, који је у Аустралији покренуо часопис и књижевну едицију *Српска мисао*, др Васом Михаиловићем, који је на енглески превео *Горски вијенац* и сачинио знамените антологије (на српском и енглеском језику) које су већ овековечиле најзначајније књижевне токове и имена, ка-

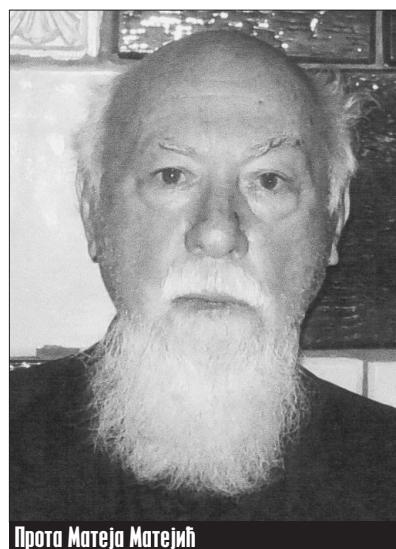
ПРОТИ МАТЕЈИ МАТЕЈИЋУ И МИРЈАНИ Н. РАДОВАНОВ-МАТАРИЋ ПРИПАЛО ПРЕСТИЖНО КЊИЖЕВНО ПРИЗНАЊЕ „АРСЕНИЈЕ ЧАРНОЈЕВИЋ“ ЗА 2005. ГОДИНУ

Дело их враћа отаџбини

ко у матици тако и у расејању, уврстio међу наше највеће духовне риznичare и задужбинare. Навршило се ове године шездесет година од како је прота, још као врло млад човек и борац, емигрирао, најпре у Италију, а потом у Западну Немачку, да би се од 1956. године усталио у САД. Први пут је посетио Србију тек 1988. године одазивајући се на позив из Српске академије наука. Од тада је долазио више од десет пута, увек с новим рукописима и књигама. „Рашка школа“ је постала његов највећи издавач. Последње објављене књиге *Хеала Хиландару* и превод с италијанског *Писмо Јане Целастини ВИ људском роду* Ђоанине Папинија појавиле су се на овогодишњем педесетом јубиларном Сајму књига у Београду. Иначе, прота Матеја Матејић до сада је објавио тридесет и шест самосталних књига из области теологије, поезије и прозе.

У својим двема збиркама приповедака *Јеванђеље по Мајку* (1994) и *Тамо где време не ствари* (1998) прота Матеја Матејић посведочио је да је и врхунски наш приповедач окренут увек оним „неисторијским“ ликовима, „у сенци“, онима који страдају будући да говоре увек они што мисле, ти нишчи духом као што су „Луди Кузман“, „Дрмона“ или незаборавни Мајк Милер из неког америчког дома старада, заправо остарели и веома говорљив Србин Милан Вукомановић, који често меша српски с енглеским језиком, али из ког бије сва она силина људске (историјске) отуђености, неко његово искочено „јеванђеље“ од којег се све до краја ни за живу главу не растаје. Прота Матејић би овде вероватно додао још: „Увек сам говорио да је у малим парохијама боље него у велиkim. У малим су мање и невоље“...

„Амерички стаж“ Мирјане Н. Радованов-Матарић (Нови Сад, 1933) нешто је краћи. У САД живи од 1982. го-

Прота Матеја Матејић

дине и она је тек делић оног иначе многоголудног таласа „сеобе интелектуалаца“, или, како се то популарније каже, „одлива мозгова“. До селidбе у САД Мирјана Матарић је објавила већ неколико самосталних књига поезије и прозе (*Кадмус, Лапице, Казивања, Колажи*), била је библиотекар Народне библиотеке Србије, предавала је енглески језик на Пољопривредном факултету у Земуну, превела је неколико романа с енглеског, докторирала с тезом „Енглеско-српске књижевне везе у периоду 1900–1950“.

Мирјани више од једне деценије у Минесоти, подаље од главних културних центара, Мирјана Н. Радованов-Матарић предавала је такође енглески, руски и књижевности и држала наставу за хендикепирану децу. Једно време уређивала је часопис *Колаж*. Пресељењем у градић Пасадену, надомак Лос Анђелеса, интензивније објављује поезију, прозу, сећања, приказе књига, као и

Мирјана Н. Радованов-Матарић

нове преводе. Њено стварање запажа и прати, између осталих, неуморни Васа Михаиловић, који ће уврстити њену обимну приповетку *Пушчење у антологију Приче из тубиће*, коју је 2000. објавило Удружење књижевника Србије, као прву антологију која нас посвећену приповедачима из расејања. Пре ове постојала је само антологија Урош-Штанковића *Српски приповедачи у слободном свету* (Аустралија, 1967), знатно сужењијег избора.

Прозо Мирјане Матарић, насталу у Сједињенем Америчком Државама, одликује, како примећује Васа Михаиловић, тематска разноликост, као и широк захват који дозвољава ауторки да се изрази о многим људским проблемима, нудећи успут оштре запажања и проникнућа у срж америчког стила живота. Уредница *Американског Србобрана* Сенди Радојић рећи ће: „Мирјана Н. Радованов-Матарић креће се кроз своју поезију и прозу као вихор – снажан и поуздан. Понекад је то нежан додир, некад застрашујућа бура“.

Мома ДИМИЋ

– У ПОЗОРИШТУ, НА ФИЛМУ, РАДИЈУ И НА ТЕЛЕВИЗИЈИ

ФИЛМ СВИХ времена

стица Народно позориште. Премијера је била крајем 1896. или на самом почетку 1897, јер је 6. јануара 1897. давана по четврти пут пред препуном двораном: „Публике је било сва четири пута толико да су се многи враћали не добивши улазницу“, пише крагујевачки лист *Шумадија* (12. јануар 1897).

Готово у исто време, почетком фебруара 1897. *Ивкова слава* је, у драматизацији глумца Петровића, члана нишког позоришта „Синђелић“ (име му не зnamо), приказана и у граду на Нишави.

Као и у Београду, и у Нишу је *Ивкова слава* доживела велики успех.

Премијера овог Сремчевог дела, такође у драматизацији Веље Мильковића, изведена је, потом, на сцени Народног позоришта у Београду 8. јануара 1898. Био је то „комад из нишког живота у четири чина, с певањем“, како је стајало на плакату. Музику је дао Даворин Јенко, а редитељ је био Ђура Рајковић.

Незадовољан Мильковићевом драматизацијом, Сремац је са Драгомиром Брзаком прерадио *Ивкову славу* за сцену. Музику је написао Стеван Мокрањац. Комад је имао пет чинова. Премијера је одржана 21. априла 1901. Успеха није било. После премијере одржане су само још две репризе. Редитељ је овог пута био Светислав Диндуловић.

Позоришни лист, званично гласило Народног позоришта, из броја у броју је најављивао нову драматизацију, па тако, уочи премијере, пише да се „даје први пут нованово и тачно израђена, и као таква давно очекивана шаљива игра *Ивкова слава*, коју су по Сремчевој популарној приповеци израдили господи Д. Брзак и С. Сремац“.

А као посебна занимљивост је истакнута ова појединост: „Неко је у Сремчевој *Ивковој слави* онај интересантни практикант, бивши глумац. Та је улога

сада знатно проширена и детаљније израђена. Симпатични *Неко*, сад је још симпатичнији. Ту је улогу у старој *Ивковој слави* играо г. Стева Петровић. Да се не би кварио утисак који је том улогом већ створен код наше публике г. Петровић ће је и даље играти“.

После неуспеха пишчеве драматизације, јер је била раззвучена, монотона и предуго трајала, почетком наредне сезоне замењена је „старом“, Мильковићевом, која се играла све до почетка Другог светског рата.

Извођење *Ивкове славе* на сцени Народног позоришта везано је за Сремца на још један симболичан начин.

Бранково коло, поводом Сремчеве изненадне смрти 1906. бележи:

„Краљевско Српско народно позориште у Београду давало је онај дан после Сремчеве погреба, увече, прву представу у овој сезони и то беше *Ивкова слава*... Кућа је била препуна београдске публике и гостију са стране, који су били тај дан у Београду. Интересантно је да је тај комад био од управе позоришне намењен за прву представу у овогодишњој сезони, кад се још није слутило да ће Сремац умрети. Тако је приказ *Ивкове славе* био уједно и посмртни помен Сремцу од стране Народног позоришта.“

Тако је, временом, Сремац постао један од највише извођених српских писаца, иако, као што смо рекли, сем неуспеле драматизације *Ивкове славе* није писао ни једно дело намењено позорищници. Али позоришни уметници су у његовим делима пронашли толико скеничности да су посегнули да их прилагоде позоришном извођењу, и у томе су имали у највећем броју случајева, видног успеха.

Тако је, временом, Сремац постао приликa да се то учини на одговарајући начин.

О адаптацијама за радио извођења, о филмским и телевизијским екранизацијама рећи су само толико да их је било неупоредivo мање него ли позоришних подухвата, или оне које су учињене представљају поглавито успела остварења којима вреди посветити пажњу.

Рећи ћу само толико да се Сремчева првача на Радио Београду већ 1929. године, у интерпретацији тада најпопуларније глумице Жанке Стокић, а

Дела Стевана Сремца на радију, филму и телевизији (селективан избор)

Радио

- 1929 – С. Сремац: *Сока и Габријела*, изводи Жанка Стокић
- 1934 – С. Сремац-Веља Мильковић: *Ивкова слава*
- 1936 – С. Сремац: *Зона Замфирова*, директни пренос из Народног позоришта Моравске бановине у Нишу
- 1937 – С. Сремац-Радослав Веснић: *Путујуће друштво*, пренос из Народног позоришта у Београду
- 1939 – С. Сремац: *Поп Ђира и поп Спира*

После Другог светског рата

- 1954 – С. Сремац: *Поп Ђира и поп Спира*, радио драматизација: Миливоје – Мића Томић
- 1956 – С. Сремац: *Ибиш ага*, радио драматизација: Никола Поповић
- 1957 – С. Сремац: *Вукадин*, радио драматизација: Павле Богатинчевић
- 1969 – С. Сремац: *Наткова женидба*, радио драматизација: Олга Брајовић
- 1971 – С. Сремац: *Зона Замфирова*, радио адаптација: Жика Миленковић
- 1975 – С. Сремац: *Поп Ђира и поп Спира*, радио драматизација: Драган Јовић
- 1976 – С. Сремац-Александар Гловачки: *Каријера* (према Вукадину), радио драматизација: Ал. Гловачки
- 1982 – С. Сремац: *Бал у Елимиру*, радио адаптација: Огњенка Милићевић
- 1988 – С. Сремац: *Малер*, радио адаптација: Александар Обреновић
- 1993 – С. Сремац: *Бури и Енглези*, радио адаптација: Рашко В. Јовановић
- 1994 – С. Сремац: *Политички мученик*, радио адаптација: Рашко В. Јовановић

Филм

- 1957 – *Поп Ђира и поп Спира*, Авана филм, Београд, сценарио и режија: Соја Јовановић; сниматељ: Ненад Јовичић; музика: Боривоје Симић; сценограф: Миомир Денић. Улоге: Милан Јаваз, Јован Геџ, Љубинка Бобић, Невена Микилић, Дубравка Перић, Рената Улмански, Властимир – Ђуза Стојиљковић. Први домаћи филм снимљен у колору.
- 2002 – *Зона Замфирова*, производња „Дрим компани“ и РТВ Србије, сценарио и режија: Здравко Шотра. Улоге: Милена Дравић, Драган Николић, Војин Ђетковић, Катарина Радivojević, Никола Ђуричић, Радмила Живковић, Ружица Сокић, Светлана Божковић и др.
- 2005 – *Ивкова слава*, „Кобра филм“ и ТВ Пинк, сценарио и режија: Здравко Шотра. Улоге: Зоран Ћвијановић, Срђан Тодоровић, Војин Ђетковић, Драган Николић, Воја Брајовић, Никола Ђуричић, Милорад Мандић, Аница Добра, Наташа Нинковић, Драган Ђелогрлић и др.

Телевизија

- 1957 – *Поп Ђира и поп Спира*, сценарио и режија: Соја Јовановић
- 1967 – *Зона Замфирова*, сценска адаптација и режија: Миодраг Гајић, позоришна представа Српског народног позоришта у Новом Саду, ТВ режија: Здравко Шотра.
- 1982 – *Поп Ђира и поп Спира* (серија: три епизоде), адаптација

Осветљења

релиставајући Вукову преписку одувек сам се дивио неисцрпој снази и упорности са којом је изградио тако велики број веза са људима разних занимања и друштвеног положаја из читаве Европе. Готово невероватно звучи колико је времена морао да потроши у бескрајном дописивању, бранећи упорно високу начела своје борбе. Свестан, марљив и мудар, Вук је стрпљиво изграђивао свет својих пријатеља, осигуравајући тако и своје трајно присуство у посленаполеонској Европи у којој је започело, почетком 19. века, брзо цветање славистичке науке.

Све те мисли долазе ми на ум нарочито данас када наши славистички кругови бути заборавивши на једног од највећих слависта прошлога века.

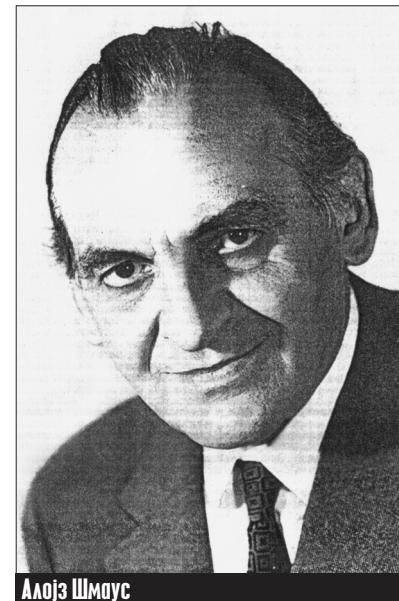
Реч је о академику Алојзу Шмаусу, професору минхенског универзитета, који је добар део научне славе стекао управо на српским књижевним темама од средњега века до савремене књижевности, задирући као компартиста и у ширу област балканстике. Живећи дуже време у Београду, где је био лектор за немачки језик, Шмаус је темељно пропутовао земље бивше Југославије, добро упознао и разумео наше народе, проучивши све врлине и мане.

И сам је причао у Минхену, у седамдесетим годинама, када сам тамо боравио као стипендиста, како је на један прислан начин прихваћен и ради вићен у београдским интелектуалним круговима у којима је научио више него у књижном прочувању. Заволео је тада на један посебан и дубљи начин своје домаћине, а тај однос посведочио је на научним радовима из области србијске и југословенске књижевности у којима је темељно проучавао све културно-литерарске сложеве који су вековима уобличавали нашу балканску судбину. И данас после много година готово програмски делује Шмаусов чланак: „Као питању културне оријентације Срба у средњем веку“ (*Süd-ost Forschungen*, књига XV, Минхен 1956). Својим схватањима Шмаус је ушао у саму срж и данас савременог проблема нашег односа према култури Запада, наставивши се на слична истраживања аустријског слависте Јозефа Матла који је, такође, на самосвојан начин проучавао процесе, везе и прожимања словенских народа и западне Европе. У таквом духу настали су Шмаусови радови о Доситеју Обрадовићу о коме је писао 1931. године проучавајући Лесингове бајке код Обрадовића,

Живећи дуже у Београду, тде је био лектир за немачки језик, Шмаус је темељно пропутовао земље бивше Југославије, добро упознао и разумео наше народе, проучивши све наше врлине и мане

а настављено расправом о делу Доситеја Обрадовића и народне песме.

Посебно место у научном раду Алојза Шмауса представља низ студија о Његошу и Вуку Караџићу, а једно од централних места посветио је српској народној епизи. О Његошу Шмаус је писао већ 1925. у студији „Његош и Милтон“ а затим и „Култ светлости код Његоша“, „Његош и Данило“, „Луча микрокозма“. Од огромне важности је Шмаусов превод „Горског вијенца“ (1963), трећи и најбољи на немачком језику, а већ ово дело, бо-

Алојз Шмаус

ље рећи подухват, осигурао би му трајан спомен у српском роду.

Најзад трајну вредност имају Шмаусови радови посвећени Вуку Караџићу, а посебно широј проблематици народне епике. Као дугогодишњи истраживач Јужних Словена,

Шмаус је стекао све предности да напише и синтетички замисљено дело „О обичајима Јужних Словена“ у књизи *Краљевина Југославија*. Нажалост, смрт је спречила Алојза Шмауса да књигом крунише своје студије о бугарштицама које је обављао 1958. и 1959. године. У Минхену ми је у више мања причао о њима, тврдећи да „оне несумњиво припадају корпулу српске народне поезије“ и да ће ту научно доказану истину изрећи, „без обзира на то да ли ће то код неких народа ваше земље изазвати лутњу. Ја сам научник и дужан сам да се борим једино за научну истину“.

Алојз Шмаус припада оним духовним великанима немачке културе који су живот посветили проучавању дубљих слојева читавог једног простора на којем су тачно спознали важност српских посебности. Тим огромним прегнущем Шмаус се прикључио великој плејади немачке духовне елите која је својим честитим радовима утирила путеве ка духовном јединству наше европске куће.

Хвала Алојзу Шмаусу за све што је на том послу учинио за Србе.

Др Дејан МЕДАКОВИЋ

Др Илија П. Николић
– Народне песме
Пирота и околине
(1841–1964):
књижевноисторијска
исправљавања,
Музеј Понишавља,
Пирот, 2005.

рошло је безмalo че-трдесет година од када је Илија Николић, тада млади асистент Војислава Јовановића Марамбога, научног саветника САНУ, одбрањио докторску дисертацију под насловом *Народне песме Пирота и околине 1841–1964* (1968. године) и, будући из Пирота, тако се на најбољи начин одујују родном крају, уводећи га на синтетички начин у науку о народној књижевности. Ове, 2005. године, и град Пирот (тачније Музеј Понишавља) одујује се Илији Николићу, штампајући његову дисертацију и предајући је светлу и суду јавности.

Студија др Илије Николића је, како је поднасловом наглашено, представљања књижевноисторијско истраживање народног певања у Пироту и околини, са хронолошки успостављеним прегледом свих сакупљача и збирки које су се појавиле на наведеном подручју у периоду од 1841. до 1964. године. На тај начин добијена је прва целовита регионална студија о народном певању пиротског краја, чиме је скренута пажња научној јавности на неке његове локалне специфичности. Истраживши огромну архивску и историјску грађу, др Илија Николић је у првом поглављу (Трагови народног певања) реконструи-сао прве историјске помене народне песме у Пироту и околини, од којих су свакако најдрагоценји подаци и цитати путописаца 16. века, Јакова Бетцеја (1564), Марка Пигафете (1567), као и Штефана Герлаха (1578). Њихови извештаји се везују за фолклорне описе свадбених обичаја и пролећних обреда (највероватније краљица), на путу од Ниша до „иза Пирота“, до Суке Клисуре, као и описи игара у колу с певањем, код Беле Паланке, али нажалост, без навођења било каквих стихова.

Друго и најобимније поглавље представља преглед сакупљачког рада народне поезије на тлу Пирота, у шта је аутор свакако уложио највећи истраживачки труд. Осветљавајући околности почетка бележења народних песама у Пироту, аутор истраживања започиње неза-

СЕЋАЊЕ НА ЗНАМЕНИТОГ НЕМАЧКОГ СЛАВИСТУ АЛОЈЗУ ШМАУСА (1901–1970)

Пријатељ за поштовање

чвши све наше врлине и мане. И сам је причао у Минхену, у седамдесетим годинама, када сам тамо боравио као стипендиста, како је на један прислан начин прихваћен и ради вићен у београдским интелектуалним круговима у којима је научио више него у књижном прочувању. Заволео је тада на један посебан и дубљи начин своје домаћине, а тај однос посведочио је на научним радовима из области србијске и југословенске књижевности у којима је темељно проучавао све културно-литерарске сложеве који су вековима уобличавали нашу балканску судбину. И данас после много година готово програмски делује Шмаусов чланак: „Као питању културне оријентације Срба у средњем веку“ (*Süd-ost Forschungen*, књига XV, Минхен 1956). Својим схватањима Шмаус је ушао у саму срж и данас савременог проблема нашег односа према култури Запада, наставивши се на слична истраживања аустријског слависте Јозефа Матла који је, такође, на самосвојан начин проучавао процесе, везе и прожимања словенских народа и западне Европе. У таквом духу настали су Шмаусови радови о Доситеју Обрадовићу о коме је писао 1931. године проучавајући Лесингове бајке код Обрадовића,

СТУДИЈА ИЛИЈЕ НИКОЛИЋА О НАРОДНИМ ПЕСМАМА ПИРОТА И ОКОЛИНЕ

Песме Орфеја са југа

билазним Вуковим радом где су у бечком издању његових збирки објављене две песме из Пирота, обе „од неког учитеља Праке, родом из Пирота, с бугарске границе“. Прва (бр. 202) позната је песма са религиозним мотивом „Крштење Христово“, док друга (бр. 309) представља лирска минијатура „Девојка је сунце братимила“, чиме је и у овој књизи фундирана година првих записа (1830.), односно објављивања песама из Пирота: 1841.

Међутим, право интересовање за народну песму у пиротском округу сазрева тек три деценије касније, односно кроз пробуђену националну свест и ширењем српске државе, или и просвете и културе у новоослобођеним крајевима од турске власти. Те прве записи народне поезије Пирота и околине после Вука сачињавају научници са стране: на пропутовању кроз Пирот, руски филолог и историчар Качановић задржава се 1879. неколико дана у Пироту и околини да би приблизио народне поднаде обичаје око Беле недеље, Бурђевдана, као и дадесетак народних песама, док познати српски научник Милан Б. Милићевић, по налогу српске државе, походи ове крајеве у три маја 1881. да би, уз детаљан опис земље и народа, забележио и прву значајну преглед песама из „испод Суве планине“, које је објавио у свом познатим делима *Кнежевина Србија*, односно *Краљевина Србија* (1884).

Период интензивног бележења народних умотвори-ма у Пироту у следеће три деценије отварају учитељи и свести-ници из овог краја, као први образовани и просвети-ни делови српског народа на осетљивој граници са Бугарском. Уз огроман истраживачки труд, Илија Николић је пронашао да је у периоду од 1885. до 1960. таквих сакупљача било 29, доносећи, где год је било могуће, и крају биографију сакупљача, околности настапка њихових збирки, што представља за- себну културно-историјску вредност, као и преглед њихових збирки (главном рукописних), по садржају песама (поглављима стиховима). Уз ово треба додати да је збирно у по- себним поглављима аутор размотрio и песме из Пирота у часопису *Kuha*, затим је дао и збирни преглед народних песама у периоду 1963/64, збирке песама из Народноослободилачког рата (1941–1945), као и састављаче песама у народном духу (1882–1936).

Свакако да се, у низу приљежно истражених и представљених сакупљача народних песама Пирота и околине, по посебном значају издавају имена Тихомира Р. Ђорђевића и Владимира Р. Ђорђевића (1895/96), сестара Љубице и Данице С. Јанковић (1933), као и Косте П. Манојловића (1949). Њихов до- принос и прилози других мање познатих, или сајсвим анонимним сакупљача су од непропечњиве и непролазне вредности за изучаваоце српске народне песме не само пиротског краја, као и етнографског. Потшто је већи део ових (рукописних) збирки сачуван у Етнографској збирци Архива САНУ у Београду, као њен дугогодишњи изучавалац и најбољи познавалац др Илија Николић је преведео рукописне збирке из региона Пирота и околине учињио и значајну научну проходност у сагледавању ове драгоцене, још непроучене, па ни у једном штампаном попису још необјављене усмене грађе сабирање са свих српских просторија у периоду с краја 19. до средине 20. века.

Трећи део студије – народне песме Пирота и околине по врстама – доноси у скраћеном обиму и одлике обредно-обичајних песама од којих су на територији Пирота забележене следеће: коледарске, лазаричке, бурђевданске, краљичке, додолске, славске и сватовске. Затим, издвојене су и постепенице са подгрупама жетачких, овчарских, печалбарских и ћилимарских песама. Најзад, у последњу групу су сврстане љубавне, седенкарке, и песме о колу – орске. Из сагледане усмене грађе, свакако је видно да је реч о изразито лирској зони усменог певања, и то сачуваног старијег слоја лирског певања – обредног и обичајног, уз посленичке песме. Уз усталјену класификацију, овде је готово занемарљиво присуство митолошких, породичних, војничких и шаљивих песама (типичних за остале регионе српског усменог певања, уз побројане).

Мора се рећи да је истраживач овог поглавља (које је најсажетије, и у обрнутују сазмери од очекиваног, сугерисаног са- мима насловом – најобимнијег поглавља) обрадио на нивоу та-

Српске народне ношње: цртеж Фелинка Наница

дашњих методолошких достигнућа и сазнања о нашој народној лирици, која је у науци била увекли запостављена у односу на фаворизацију епике, са традицијом изучавања дужом од сто година, а што се, на срећу, у последњим деценијама 20. века, у области ишчитања и изучавања народне лирске поезије не само Пирота и околине. У Додатку књиге доносе се нотни записи неких народних мелодија из Пирота и околине, фотографије записчика и сакупљача народних песама (као ретко значајан културно-историјски прилог), речник мање познатих речи и израза, као и поговор аутора, који, уз поетски интониран предговор, сведочи о тренутку и чину објављивања ове студије са временске дистанце од четири деценије. На крају књиге је и попис насељених места Пиротског округа, као и карта Пирота и околине са пописом места и годинама бележења народне поезије, и резиме на енглеском језику.

Уз приређивање Индекса мотива народних песама балканских Словена Бранислава Крстића у издању САНУ (1984), Преглед рукописних збирки народних умотворина Етнографске збирке Архива САНУ у Београду (1966 – још у рукопису), као и објављивањем ове дисертације – *Народне песме Пирота и околине* – име др Илије Николића остав

Летопис Вукове задужбине (72)

Четвртак, 22. септембар 2005.

У Звечану је отворен тродневни међународни научни скуп, под називом: *Манастир Бањска и доба краља Милутина*. У раду је учествовало 40 научних радника из земље и света (Русије, Француске, Италије, Бугарске и Грчке). Скуп је отворио министар вера у Влади Републике Србије професор др Милош Радуловић.

Петак, 23. септембар 2005.

Отворени, девети по реду, *Боровићеви сусрети* у Билећи и Гацку, на којима је учествовало педесетак писаца, књижевних критичара, историчара и публициста. Одржано је књижевно вече *Српска проза данас*, окружли ста на тему *Пријатељка данас* и научни скуп *Херцеговина и српски језик у историографским и књижевним делима 19. и 20. века*. Награда *Светозар Боровић* додељена је Добрилу Ненадићу за роман *Победници*, а награда *Владимир Боровић* додељена је Сими Ђирковићу за животно дело. Награда за најбољи научни рад из области историографије додељена је Владимиру Стојанчевићу за књигу *Први српски устаник 1804–1913*.

Четвртак, 29. и петак 30. септембар 2005.

Вукова задужбина и њен огранак у Беочину, уз помоћ Општине Беочин, организовали су дводневни Научни скуп на тему *Слобожења културе Фрушке горе и Срема*, на коме је учествовало тридесетак научника из Београда, Новог Сада, Сремских Карловаца, Сремске Митровице, САНУ, Матице српске, Института за књижевност и уметност у Београду и СПЦ.

Петак, 30. септембар 2005.

У Клубу Дома Вукове задужбине започет циклус изложби: Екатарина Милићевић - Берзокине: *Камени лепотић Србије*; акварела Наде Зорић: *Сећање на детинство* (7. октобар 2005); академског сликара Драгана Кецмана из Кучева (13. 10. 2005); академског сликара Баја Секулића из Ужица (1. 11. 2005) и сликарки *наташа* из Ковачице (Јана Књазовића, ћерке Ане и унуке Наташе Мијаиловић), на тему *Три генерације марке Књазовић*.

НОВА КЊИГА КАО ПРИЛОГ РАСПРАВИ О ПОЛОЖАЈУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И ЂИРИЛИЧНОГ ПИСМА

Шта је ђирилица Богу згрешила

Миљко Ковачевић:
Ђирилица и нова
писменост, књига
из њејве серије едиције
„Визије српске
политике“, издавач:
аутор, Београд,
352 странице,
167 илустрација

О је, у ствари, расправа о писмености и о писму српског и других народа. На корицама аутор је јасно одредио свој приступ теми. На насловној корици налазе се три реда слика личности најзаслужнијих за српску писменост. У првом реду су Стефан Немања, Свети Сава и Стеван Првовенчани. У другом реду су Карађорђе, Доситеј, Стефан Стратимировић, Вук Карађић и Милош Велики. У трећем реду су краљ Петар Први Карађорђевић – Ослободилац, Митар Пешић и Добрица Ђошић, а за четврту слику је остављено празно место за некога у будућности ко ће га заслужити. Између редова сличица налазе се следећи текстови: „Што гођ су људи на овом свијету измислили, ништа се не може испоредити са писмом!“ и „Прочишћавање (катарака) српског памћења“. На задњој корици је свако место попуњено текстом који издавач, аутор, није успео да смести у предворов квизи и у напомене уз уводну реч коју даје на крају књиге. Књига је, дакле, прва у серији о писмености, а друга у едицији „Визије српске политике“. Права је била књига

Уторак, 4. октобар 2005.

У Салашу Црнобарском у Мачви, под покровитељством Владе Републике Србије, Министарства просвете и спорта и СПЦ, свечано је обележена стогодишњица од смрти Јанка Веселиновића. На Свечаној академији беседио је академик Никола Милошевић. Отворена је и изложба *Живот и дело Јанка Веселиновића (1862–1905)*, аутора Бранислава Станковића, директора Народног музеја у Шапцу.

Четвртак, 6. октобар 2005.

У Врњачкој Бањи отворен је тродневни Конгрес славистичких друштава Србије и Црне Горе, на коме се расправљало о актуелним питањима и проблемима у проучавању и настави спрског и других словенских језика и књижевности. Учествовало је више од 150 научника.

Четвртак, 13. октобар 2005.

У свечаној сали САНУ отворен је тродневни научни скуп *Милан Обреновић ћи је вазала до краља*, у част 150 година од рођења овог спрског владара.

Петак, 14. октобар 2005.

Академик Дејан Медаковић примио је у Свечаној сали Дома Вукове задужбине госпођу Лаванију Прасад, амбасадора Индије у Београду, која му је уручила књигу *Вук Стјепановић Караџић*, аутора Гунада Мукејра, професора славистике у Њу Делхију.

Среда, 19. октобар 2005.

У Архиву Србије и Црне Горе представљена је књига *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије из 1930. године* (привредници: Нада Петровић и Саша Илић). А отворена је и изложба *Дипломатија Краљевине Југославије 1918–1941.*

Петак, 21. октобар 2005.

У оквиру припреме Осамнаесте седнице Скупштине Вукове задужбине, одржана је Друга седница Савета, на којој су размотрени Извештаји о раду Вукове задужбине у протеклом једногодишњем периоду и План рада за 2006. годину.

Уторак, 25. октобар 2005.

Отворен јубиларни, педесети по реду, међународни *Београдски сајам књига*, на којем је учествовало више од 700 излагача из земље и света. Поред Велике Британије, која је била почасни гост, на Сајму су излагали и издавачи из САД, Француске, Канаде, Израела, Шпаније, Швајцарске, Грчке, Португала, Бразила, Јапана и других земаља. Сајам је отворио Љубомир Симовић, академик и књижевник.

Петак, 28. октобар 2005.

У Вуковом задужбини одржана је редовна конференција на новинаре на којој је разговарано о припремама Осамнаесте седнице Скупштине Вукове задужбине.

Петак, 28. октобар 2005.

Одржана је Седма седница Управног одбора Вукове задужбине на којој су усвојени: Извештај о раду Вукове задужбине у периоду новембар 2004 - октобар 2005. године, Извештај Надзорног одбора и Програм задужбине за 2006. годину.

Понедељак, 31. октобар 2005.

Академик Дејан Медаковић, др Миодраг Матицки и Слађана Млађен дали су интервју Радио-телевизији Републике Српске о активностима Вукове задужбине. Посебно је било речи о активностима Задужбине на очувању и заштити спрског језика и писма.

Петак, 4. новембар 2005.

Одржана је Осамнаеста скупштина Вукове задужбине. У свечаном делу Скупштине, гост и домаћин била је Фондација Вукове задужбине за дурмиторске општине Жабљак – Шавник - Плужине.

Уторак, 8. новембар 2005.

У Петњици, родном месту Вукових предака, у општини Шавник, свечано је откријен спомен-парк *Вукови корjeni*. Свечаном скупу, поред домаћина, приступили су: Предраг Марковић, председник Скупштине Србије, Филип Вујановић, председник Црне Горе, др Миодраг Матицки, председник Управног одбора Вукове задужбине, који је одржао

политичкој клими образовала се и васпитавала спрска омладина, а они најуспешнији зарадили су високе положаје у држави и друштву, укључујући и академије наука, професорска намештјења на универзитетима, у институтима и спино. Из тих средина и даље извију идеје о *богатству двоазбуџности, равнотрошности* и *штедију писма са нашим, о спрскохрватском језику* и многим другим глупостима. (О свему томе сведоче писани трагови.)

Садашње помордарско коришћење латинице (хрватске гајевице) у Србији има *инверзију јутопије* и најновијим подргађавањем о некаквом уласку у Европу. Зар Балкан није Европа? Зар Европа пре-ко Балкана, Апенина и Пиринеја није пре-ко Европу? Други је проблем што они који се сазнали многе ствари о којима се мало зна. Ова расправа, додуше, није посвећена само ђирилици, већ и другим темама и питањима која муче аутора, а по његовом мишљењу и све нас, само што ми тога нисмо довољно свесни. Срж својих ставова и размишљања дао је у 12 закључака, на крају књиге, од којих доносимо шире изводе из првог закључка:

1. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

2. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

3. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

4. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

5. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

6. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

7. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

8. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

9. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

10. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

11. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

12. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

13. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

14. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно писати у свим институцијама друштва и државе и све оно што јесте и остаје као трајна спрска културна и цивилизациска вредност. Уставом и законима државе Србије, потпуније него до сада, мора се регулисати њена јавна и службена употреба.

15. Српска заблуда – двоазбуџност

Ђириличним писмом се мора обавезно пис

ПРЕД БОГАТСВОМ ЛЕКСИКЕ ИЗ БУЧУМА
У ОКОЛИНИ СВРЉИГА

Поетске приче о речима

(Недељко Богдановић: *Бучумика у звону*, СВЕН Ниш, 2005)

Професор Недељко Богдановић не престаје да нас (позитивно) изненадује својим лингвистичко-семантичким и фолклористичким „излего-тима“ по источкој и јужној Србији. У лингвистичким истраживањима у књизи *Бучумика у звону* упознаје нас са апелативском, ономастичком и терминолошком лексиком овог подручја и представља нам своја лингвистично-поетска размишљања о разноликој лексици из Бучума (у околини Сврљига), о којему је 1979. године објавио дијалектошку монографију.

Књига *Бучумика у звону*, у 53 чланка, обрађује педесетак дијалекатских лексика које чине основу лексичког гнезда за неколико стотина сродних или блиских речи, обрађених на приповедачки начин, разумљив сваком читаоцу без обзира на његово образовање, али лингвистички утемељено и анализирано. Око главних речи у лексичким језграима асоцира на сродне речи, или различите али блиске по значењу. Нпр. уз белце (стр. 74), која значи „чунак са цевком на коју се намотава потка“ (из ткачке терминологије), а која се у Бучуму именује као совељка, каже: „По уздужној оси совељке, односно чунка, поставља се цевка од зове, која се окреће око једне танке шиблјике, коју је мајка звала срдаџе, а чунак са исту ствар и реч: срдачка“ (стр. 74). Негде се овај предмет зове билка, а негде шибила, која „могу бити дугачке летелице – странице у систему брда. То су они ивиčни пругићи који стежу уплетене уз пе, или цепце, брда и с њима заједно смештају у брдилу, у оглобље.“ У истом чланку говори о узленцима, „штап на који се привеже основа, пре почетка ткања, пре прве настре, па онда углоби у специјално за то начинjen искос предњег вратила, које смо звали: красно“ и урежњацима, скоро већ иструлелим и прашњавим. То су они конци основе са задњег вратила који остану кад се ткање заврши, па се одреже и изведе“, какве Богдановић (стр. 75, код чланка Билце), описујући, по сећањима, рад страга разбоја његове мајке. На овај начин је обрађена свака реч (у функцији одред-
ница, односно чланка), а исцрпније од осталих су обрађене, нпр. речи: калуша (уз коју стоји и: каљуша, галоуха, галоушаста, белоуха, белуша, белушка, гар, гаруша, шараста, кашава, риђуша), па мајрица (а уз њу: амарелица, дробница, дрдзашка, прскавица, прскавац, стамболка, турска шљива, цана, цанка, џанарица, џанарица, џан, јарапика), или узоа (а уз њега: чугаљ, дретва, поврзло, врца, поворка, повезачка, наврчка, наузи, че, красно, тојашка, узленник) – са асоцијацијама на речи сродног и различитог облика (често су питању синоними, али каткада са значењским нијансама).

Као пример Богдановићеве обраде на водимо чланак Шљука (стр. 59):

„Кад се клас заође, око стабљике се образују пупољци, па се у тим пупољцима однекуд направи зрно, а онай се листић пупољка стегне око зрна и ушуљи у осиљ. Из зрелог класа зрело се зрно истресе и цели је вршај процес истресања зревља из сасушених пупољака класа. Они се, ти листићи зреог и одживелог пупољка испразне, и негде их зову шуљи. Ти се шуљи, као лаки и празни, при решетању жита скупљају поврх зревњава и лако скidaју шаком. Кад се жито веје на ветру, ветар их односи и чисто жито остаје за мливо.“

Неке године жито буде шуљаво. То значи да у класу нема зревњава, да је јалов, штур, и они му се пупољци скупљају и мршају, нердни и непотребни. Празни.

Кад смо играли кликере, доказ да више немам чиме играти јесте да цевови извршамо наопако и да су ти цевови празни.

То значи да су те другари опушкали.

Има ли то иакаве везе са шуљима из празног класа?!“ (Рецензент М. Пижурица дојда да је у Ровицима шуљ празно зрити, само љуштица.)

У лексичком језгру су, дакле, именице (шуљи, шуљка), пријеви (шуљаво, штур), и глаголи (опушкати).

Све у свему, овако, или детаљније, обрађено је неколико стотина лексема – на фолклористичко-лингвистички и приповедачки начин.

Др Драго ЂУПИЋ

У ПОСТОЈБИНИ ХОМЕРОВОГ ЈУНАКА ОДИСЕЈА ОД ЛЕВКАСА, ПРЕКО КЕФАЛОНИЈЕ, ДО ИТАКЕ

Сусрет на крилима ветра

У Грчкој, у којој се
силварност ћрејлиће
с мијском трошломићу,
чини се да је свако чудо
надохваћи руке и свака
аванијура мотућна, ипак
је највећа аванијура,
и баш шту, среши
саму себе...

Поплани добро дошлице коју осетите када ступите на тле Грчке доприносим и порука на великом семафору у делу аеродромске зграде у којој тек пристигли путници чекају на пртљаг. На семафору пише да је то интернационалним језицима чак 2.548 грчких речи. Одмах помислите да знате бар стотинак. Међу првима ми пада на памет реч одисеја. У речнику стоји да је то авантура, пустоловина, опасно путовање, па се још једнапут наћој готово у срдству са оним што желим и што ми се догађа. На правом сам месту. Моји путовање, наиме, укључују и родно острво митског јунака тројанског рата, дивног и дничног Одисеја. Итаку, дакле.

После овако добро почетка у земљи у којој је настало оно што се потом разлило по Европи, као из колевке, цивилизација Старог континента, следи више дана једрења од Левкаса, преко Кефалоније, до Итаке.

Дан у који стижемо до острва легендарног краља ни издалека не подсећа на опис иједног дана Одисејевог десетогодишњег путовања морем при повратку на Итаку. Леп, сунчан, без ветра, без облачка на не-

бу. Нема киклопа, нема Кирке, нема замки, тајновитости, опасности. Само мир и добро расположење. Посејдан нас изгледа воли и прима благо љубушкајији једрилицу „Еоли“ на путу до обале.

Много пре тог сусрета, Итаку смо видeli у даљини напуштајући Левкас ка Кефалонији, па, поново, напуштајући ову другу на путу ка Закинтосу. Извеђујући „Еоли“ на путу за Итаку.

Море је мирно, плаво, па тиркизно, да би постало смаргадно пред само сирење, надомак мале плаže изнад које пут оштро вијуга уз брдо до места Ставрос. Два сата је. Време у које лекари строго забрањују излагање августовском сунцу. Скипер Зоран Антић, као и увек пред пристајање и излазак на копно, прича о месту које је пред нама. Пратимо његове речи погледом који од мале плаže настаја у позадину – малу удолину са чије леве стране је брдо. Ту су пећине у којима се Одисеј крио по повратку на Итаку. Ту су много касније пронађени остати насеља из микенског периода и предмети од мајолике са натписом: „По жељи Одисеја“. После тога нема друге него да се похрли, крајем или веслањем у првеном гуменију, ка обали. Чудан осећај. Тле о којем сте некада давно читали је испод стопала. Кратко се придржујемо веселим купачима и храбро крећемо пут врелог асфалтног пута ка селу Ставрос. Једно од много бројних у Грчкој са тим именом. Шта значи? Краст. Грица су побожан народ, њихова земља је православна. Друштво с једрилице граби узбрдо завидећи срећницима који на младима или колима лако прелазе километар пута од мора до центра села. Напор се исплатио. У сеновитом парку на малом тргу чека Одисеј. Тачније, споменик са бистом митског јунака кога Хомер у „Одисеји“ све време назива дивином. Без сумње, такав је. Не само да се не може одолети фотографисању крај споменика са бистом Одисеја, већ рука сама крене ка његовом лицу, коси...

Дан је врућ. Трг без живе душе. Само цврчи и граја пустолова ремете тишину у којој се може послушати историја путовања. Само чекајући највећи споменик на острву, Гордана Жегарац.

НЕОБИЧНА СУДБИНА РУЈАНСКОГ ЧЕТВОРОЈЕВАНЂЕЉА,
ПРВЕ КЊИГЕ ШТАМПАНЕ У СРБИЈИ

Засијало из пепела

Све до 1937. године о Рујанском четворојеванђељу мало се знало, још мање причalo или писало. То несхvatљivo бутије Србије прекинуло је професор књижевности, уз то и песник, Благоје Живковић, који је чланком у *Политици* од 18. јула 1937. позвао Србију да те године обележи 400 година Рујанског четворојеванђеља, прве књиге штампане на тлу Србије (1537–1937).

Остало је нејасно зашто се нико није нашао побуђеним да тај јубилеј обележи. Професор Живковић је знао да се мора чекати нека нова округла годишњица, која би могла да се обележи.

Чекало се до 1987. године, коју професор Живковић, нажалост, није дочекао. Понашао се за његов аманет, па су поштоваоци учинили шта су могли да се испуни не само жеља професора Живковића, већ и обавеза читаве Србије.

Знало се да четири јеванђелиста (Матеј, Марко, Лука и Јован), или шта је Рујно? Био је то манастир у селу Врутцима код Ужица, удаљен од путева и скривен од очију Османлија. Али, они су сазнали и за манастир Рујно и за прву књигу која је у њему штампана. Чим су калуђери осетили да се манастири приближавају непозвани гости – знали су шта им вала чинити. Понели су понеку књигу и склонише се у манастиру Рачи, укупрај Дрине.

Манастир је порушен и спаљен, и све што се могло наћи од прве књиге у њему. Прошло је отац неколико векова таме и несрећа, и дошло напоном време да се манастир Рујно и труд његових калуђера отприлике изнада – знали су шта им вала чинити.

Монах Теодосије, први српски штампар, учинио је прави подвиг, свакако не сам, а Србија је добила црвено слово у свом календару културе.

До другог светског рата сачувана су четири примерка ове јединствене књиге. Свој примерак Вук Карапић је

За издаваче су се потписали Радивоје Марковић и Милан Милутиновић; рецензенти су били професор др Боривоје Маринковић и Загорка Јанц; уредник је Вукосава Бргуљан, а технички уредник Бранислав Јешић. Корице је припремила Мирјана Тркуља-Томовић. Лектуру и коректуру обавила је Љиљана Ђурђић, док су преводици резиме биле Гордана Којад (енглески) и Лидија Суботин (руски).

Првих 300 страница припадају оригиналном примерку из 1537. године, а на следећих 40 објављени су прилози: Историјски оквирни штампајери у манастиру Рујно 1536–1537. Лазе Чурчић и Рујанско четворојеванђеље – књига, графика, штампа Катарине Мано-Зиси. Ове две стручне студије, као и резиме на два светска језика, помажу читаоцу да изрази дивљење, захвалност и поштовање према монаху Теодосију који је користио поред црне и рујне боје (двојна штампа).

Ово дело није остало незапажено у нашој јавности па је почело представљање у градовима и селима Србије: Београд, Нови Београд (ГШЦ), Ужице, Врутци, Бреково, Ваљево, Бачка Паланка, Омољица и Ивањица (хронолошки како је тело представљања).

Члан Одбора за обележавање јубилеја лично је носио примерак Рујanskог четворојеванђеља у Паризу – толико је евидентирано. Примерак Рујanskог четворојеванђеља добије се највеће библиотеке на свету, па су се тако прочули и наша прва књига и манастир Рујно.

Милојко П. ЂОКОВИЋ

понудио библиотеки у Санк Петербургу (касије Лењинград), па је тако сачуван и до наших дана. Други примерак налази се у Москви, трећи у Прагу, а четврти је био у Народној библиотеци Србије до бомбардовања 6. априла 1941. Заједно са хиљадама других књига страдала је и наша прва књига.

Од 1987. одлучено је да се штампа фототипско издање Рујanskог четворојеванђеља у свега 750 нумерисаних примерака. Издавачи су били Републички завод за међународну научну, просветну, културну и техничку сарадњу СР Србије и Народна библиотека Србије.

Кривена стара акропола (тврђава), а да је данашња Итака свакако постојбина митског краља Одисеја, уз велику вероватноћу да он није само митски лик.

Ек, два века касније у односу на Хомерову хронологију Итака постаје значајна, јер је на путу за Коринт који се развија, и користи као одмориште на путу трговине и морем. За време архајског, класичног и потом хеленистичког периода Итака све више напредује и повезује се са осталим деловима Грчке и Истоком.

Венецијански период почиње 1499. године када пирати (ко би други) робе и користе острво као базу, око једног века, а онда га напуштају када их оданде потера колонизатор: оближњи Кефалонија. Острво је толико било похарано да се домаће становништво окреће мору. Итаку, затим, окупирају Французи

НОВО ИШЧИТАВАЊЕ СТАРИХ ПОДАТКА
О НАЈЗНАЧАЈНИЈОЈ ЛИЧНОСТИ
У ИСТОРИЈИ СРПСКЕ МУЗИКЕ

Неготински Мокрањци

Qана 9. јануара 2006. године навршава се 150 година од рођења Стевана Мокрањца, најзначајније личности у историји српске музике. Ова година је повод да се поново позабавимо пореклом породице, а посебно што последњих година појединци све чешће покушавају да га прогласе да је Влах. Да је тачно, у нашој разнородној средини, то не би било ништа необично и то ником не би сметало као што не смета рецимо ни грчко-цинцарско порекло Стерије или Нушића. Са Мокрањцем ствар стога другајчије јер је тврђња произволња. Као аргумент се наводе да је већина данашњег становништва у Мокрању влашког порекла и, руку исписано у крштенини, једно име из које претходне речи су остале непримећене или неразумљене.

Село Мокрањац, које се некада помиње и као Висока, први пут је забележено на карти 1723–25. године (Темишварски Банат). У својој бурној историји било је често изложено турским зулумима, освајачким настражјима, економским недаћама, па је становништво збом многих пресељавања било разнородно (Срби, досељеници из разних крајева са Косовом, Македонијом, „Арнаутлуком“, Аустрије; Власи, Бугари, Тури, Роми, Татари). У Етнографском зборнику Српске краљевске академије насловојаном *Насеља и порекло становништва* (1940), уз најбрајање родова насељених у селу, помиње се и породица Пријојевић (осам кућа) за чијег претка Марка се наводи да је био досељеник из Прилена и да је у сродству са „Мокрањцима из Неготина, од којих је композитор Стеван Мокрањац“. Осим што је забележено да славе исту славу – св. Николу, о каквом је сродству реч, не помиње се.

Ставе се у том крајевима стабилизовало тек после 1833., када су Крајина и Кључ припојени Србији. Из тог периода сачуване су црквене књиге из старе неготинске цркве, у којима налазимо и прве податке о породици Мокрањац. Из њих сазнајемо да су се родитељи Стевана Мокрањца, неготински житељи Стефан Стојановић и житељница села Сиколе Марија, кћер Милана Селиног, венчали 13. фебруара 1837. године. Отац Стефанов Стојан, по коме је он по обичају времена и понео презиме Стојановић, није невесту за свог сина потражио у Мокрању, већ у чистој српској селу Сиколе, што такође нешто говори. Већина становништва тог села била је „од Косова“. То је индиректно потврдио и Мокрањац када је приликом боравка на Косову 1896. године уочио да су многе косовске обредне песме исте као у селу његове матере.

Tрачни пар Стефан и Марија Стојановић имали су деветоро деце, од којих су скоро сва била кратког века. Године њиховог рођења према црквеним књигама су неподбитне, док неке године сматри нису, пошто у умрлицима сем имена покојника и евентуалне назнаке „младенца“, тј. дете, других података за идентификацију нема. Првoroђена је била Јелисавета (1840–1877), удата Јотић. Следили су: Милана (1842–43); Илија (1843–44?); Лазар (1846–67); Јован (1848–56?); Екатерина (1850–61?); Василије (1852–1899); Олимпијада (1854–54) и син Стефан, односно Стеван (1856–1914). Оно што одмах пада у очи јесте да су сва деца рођена пре 1852. њих шесторо, заведена у крштеницима не према текућем обичају по презимену на основу личног имена оца, тј. као Стефановићи, већ по његовом презимену, као Стојановићи. Последњак тај троје рођене деце – Василије, Олимпијада и Стефан, односно Стеван, заведени су под новим презименом њиховог оца – Мокрањац. Тајну ове промене открију нам такође црквене књиге. Из њих сазнајемо да је фебруара 1849. године преминио неготински житељ досељеник из Мокрања, Стојан Марковић – Мокрањац. Очиглено био је син поменутог Марка Пријојевића, досељеника из Прилена. Ово нам открива и у каквом су сродству били Пријојевићи и Мокрањци: Марко Пријојевић био је пра-деда Стојана Марковића – Мокрањца. Изгледа да је по истеку годишњице од смрти Стојана Марковића – Мокрањца, Стефан Стојановић узео као своје ново презиме ознаку свога оца уз име о месту порекла породице, што је у 19. веку било чест случај код Срба.

Готово у исто време када је Стефан Стојановић преузео од свога покојног оца ново презиме, једном другом неготинском брачном пару Мокрањац – Јовану и Цвети, родио је син Светозар (децембра 1850). С обзиром када се Јован јавља као Мокрањац у црквеним књигама, можда је и он преузео ново презиме у исто време када и Стефан, па је могуће да су били браћа, односно да је Јован био Стеванов стриц. У сваком случају, Јован је према свега интересује због своје жене Цвете. Јер у крштеницима последње троје рођене деце Стефана и Марије, стоје са леве стране при дну руком исписана имена, у Василијевој: Цвета Мокрањац, а у крштеницима Олимпијаде и Стевана: Флора Мокрањац. Сем за Стеванову, нико се није интересовао за крштенице остале деце, па је Флора на основу свога презимена проглашена да је Стевановна баба, а он на основу њеног имена како је забележено у његовој крштеници – да је Влах! Нико није обратио пажњу на две речи одштампане са десне стране пре руком исписаним именом: „воспријемник/џабист“, тј. кум (оди кума) је био“. Као по старим правилима Српске православне цркве кумни сродник не може да буде кум детету, да је Флора (илити Цвета) била баба, она није могла да буде кума. Као стрица, пошто није кумни сродник, евентуално је могла. Према томе, овај аргумент о влашком пореклу Стевана Мокрањца отпада. Има их још који негирају претпоставку о којој је реч, али овом приликом нема разлога да их набрајамо!

Мирка ПАВЛОВИЋ

ПОВОДОМ ДВЕСТОГОДИШЊИЦЕ ОД РОЂЕЊА ХАНСА КРИСТИЈАНА АНДЕРСЕНА

Данац заволео Србе

*Бајке су ћа прославиле
у свећију, а међу Србима
додатно и један јуђојоис
у којем је с великим
наклоношћу описивао
наше крајеве и људе*

T

ила једном једна „Принцеза на зрну грашка“, једно „Ружно паче“, једно „Царево ново одело“... Биле једном Андерсенове бајке...

Ко се не би сећао Ханса Кристијана Андерсена?

Недавно се и Матица српска у Новом Саду сећала данског књижевника Андерсена приредивши лепу изложбу у част знаменитог данског књижевника коме се управо ове године навршило тачно два столећа од рођења. Учићено је то и зато што су и српска деца, баш као и деца читавог света, одрастала на величанственим бајкама незaborавног мага из данског градића Одензеа. А Одензеа, Данске и Андерсена присећа се данас с пижететом са културном светом.

Данац, после толико времена, животни пут, дело и слава Ханса Кристијана Андерсена изгледа као да долазе управо из неке бајке. А да ли је баш увек било тако?

Ако се у музеју у Одензеу, који носи његово велико име, погледа документ о томе да су му градске власти, још за живота, указивале толику част да су одредиле и место где ће бити споменик који га овековечује у бронзи, онда је заиста делује дирљиво, очаравајуће и готово бајковито. Али, требало је много и много година да прође пре тога и још штошта да претруги преко главе онај кога деса толико славе широм света.

И док је био несрещан, и сиромашан, и док је можда сматрао да наликује оном свом ружном пачету, које га је доцније прославило у друге бајке, мали Ханс Кристијан да је увек веровао у своју личну легенду и као да је слутио да негде свакако постоји његова срећна звезда. То је једном и написао. А опет, мало се зна да је пророчанство о томе да ће се „све његово сребро претворити у злато“ дознао негде на Дунаву, у Србији, пловећи од Цариграда до Пеште. Мало ко зна, па и они научници, да је Андерсен уопште писао ишта друго осим бајки. Поготово се мало зна данас за његове путописе, а прави је куриозитет да је оставио драгоцену сведочанство о Србији у својој путописној књизи „Песнички базар“ објављеној 1842. године у Данском. А шта тек рећи о томе што је Андерсен био и даровит цртач и да је у тим својим путописима оставио предрагоцен цртеж Београдске тврђаве и Кalemegdanом онако као га је видео са земунске обале. И о томе се тек недавно дознал.

И доскора непознатог путописа о Србији до знају се многе занимљиве појединости о крајевима које је пролазио, о пределима и, поготово о људима, о којима је писао са најдубљом наклоношћу. Он пише и као познавалац српске народне традиције, историје, личностима попут Црног Ђорђа и књаза Милоша... Откуд то?

Задовољавајући одговор тешко да је могућно наћи. Једноставно, такав још није пронађен у Андерсеновој књижевној заоставштини. Међутим, с много добрих разлога се може претпоставити да се он подробно припремао пре него што је кренуо на пут. Постоји је унапред знао руту свога путовања, онда је тражио и одговарајућа обавештења. Но ни њих баш није било у изобиљу. Пре њега, 1830. у Берлину је објавио свој путопис по Србији Ото Дубислав Пирх и 1835. Ламартин своје „Путовање на исток“. Ето то је углавном све. К томе се још може приодати дело Леополда Ранкеа „Српска револуција“, објављено пре Андерсеновог путовања, као и писме Вука Стефановића Каракића које су већ дотад биле штампане у Бечу и убрзо затим превођене на готово све европске језике. Вукове српске народне песме су до тада биле преведене на једнаест европских језика, а међу преводицима била су и тако славна имена попут Гетеа, Пушкина, Нојијеа, Скота, Нервала, Мицкевича, Ранкеа, браће Грим, Бауринга, Ханка, Шафарика, а доцније и многих других. Ето могућног извора за сазнања који је стекао о српском народу, о традицији и историји. А када је на пропутовању и изближе упознао ту земљу и њене људе, изгледа да их је истински и заволео. Зар то онда није и додатан разлог за одуживање славном Данцу кроз ову подсећања на његов јубилеј?

Свакако је данас лако рећи оно што се зна – Ханс Кристијан Андерсен је најпознатији дански писац и један од највећих на свету. Али вреди подсетити на време када је само он упорно веровао у себе.

Родио се, дакле, у Одензеу 1805. године. Отац му је био сиромашни обућар. У детинству спроведен је у школу, без образовања, ружан и пререн, тешко да се ичумо надати од своје будућности. Ни његов отац, који је кажу учествовао и у Наполеоновом походу на исток, није могао богзна шта да му помогне, изузев ако помоћ није и велика љубав према сину коју је гајио и што му је радо помагао у прављењу позоришта лутака, за шта се интересовао још на најранијем детињству. Суседи су са прекорком прозрењем на то гледали и чак злудро коментарисали: „Луд је баш као и његов деда“. Ни

Ханс Кристијан Андерсен

чанстава путника. Уосталом, предео који се и данас зове Шумадија управо је отуд и добио име. И дуж Дунава, или и широм ондашње Србије Андерсену је морало пасти у очи то зелено море што је чинило главно обележје наше земље.

Ево сада путописа Ханса Кристијана Андерсена са пловидбом Дунавом кроз Србију, у преводу др Стевана Мајсторовића, који ћемо коментарисати на местима која би требало подробније разјаснити.

„Речица која се стрмо слива у Дунав чини гравију између Бугарске и Србије. Читава ова земља изгледа као огромна шума. Да, ово је простран предео дријада (шумских нимфи, митских бића), живих споменика из народних песама. Зелено дрво се на народу сматра светињом. Ко посече дрво, каже се да је одузeo живот. Човеку је, изгледа, дрво важније од жене; она је стално у кући, понизна и послушна; сачекује мужа и његове гости скрштени руку у дну стола, спремна да испуни њихове жеље. Тако је у сељачкој колиби, а тако је и у кнежевом двору.“

Kрауле на дводесетима су тако близу једна другој да граничари могу да се довијују и чују једни друге, појављујући се на самим границама.

На травнатој влашкој равници, са благим падом према Дунаву, лежи бедна блатара без прозора, кров јој је од рогоза а на њему висок и простран димњак – као да се на крову налази мала тврђава; група сељака у грубим овчијим кабаницама стоји пред блатаром. На бугарској страни, на којој је пејзаж скоро исти као у Влашкој, стоји пра-на камена кућа налика на наше трапове за кромпир. На стражи је снажан Турчин, чије државе подсећа на пса управљеног на задње ноге. У Србији су, насупрот томе, шумовите плавине; свако дрво заслужује по дријаду. Стражара је пријатна бела кућа са црвеним кровом, све око изгледа живљано и зелено. Граничар личи напола на ратника, напола на пастира. Збогом, бугарска земља! Викнусмо и запловисмо према шумама Србије.“

Из пасторалног призора који Андерсен уочава чим се лађа приближила српској граници, путописац лагано уводи читаоца у симболику шуме, у њен мистичан и митски свет, у легенде и предања која је читао, а појединачно и чуо током путовања бродом. Јер, не треба заборавити, у оно време, четрдесетих година 19. века, лађе су и буквально путовале данима и недељама.

„При град овде, мали, са црвеним крововима, чист, одједном нас уведе сред Немачке. Девет рода шта по зеленим ливадама; са њима је, веरоватно недавно, сунчани дах Африке доспео у овај град.“

На уснама људи су песме, безбройне као што су безбройни и листови на дрвећу у овим шумама; и као што плодне зелене гране подсећају Данца на његова зелена острва, тако га и ове песме подсећају на баладе његове земље. Када Србин пева о Стојану који није

ПОДУХВАТ БРАЧНОГ ПАРА ЕТНОЛОГА КОЈИ СЕ, ПОСЛЕ ВИШЕ ГОДИНА ИСТРАЖИВАЊА, НАШАО ИЗМЕЂУ КОРИЦА

У трагању за породичним именом

Двоје врсних етнолога, Радомир Д. Ракић и Вера Станисављевић-Ракић, прихватили су се веома обимног и сложеног посла да истражују по рекло одређених презимена и да на особен начин прате миграциону кретања српских породица (углавном од краја седамнаестог и почетка осамнаестог века до данас). Задатак који су пред себе поставили подразумевао је галаштво тима истраживача. Реч је о научном пројекту који би био „велики залогај“ и за кадровски и библиотечки добропредметни научни институт. Међутим, упркос свим бројним објективним тешкоткама, двоје ентузијаста је постављени задатак започело да остварује успешно. Са пројектом о по-

**Радомир Д. Rakić
и Вера Станисављевић-
-Rakić, Српске
породице и презимена,
Београд, „Алтер-етно“
цензор, 2005.**

реклу презимена српских породица – организоване и амбициозне су се огласили давне 1994. године на страницама тада новопокренутог часописа месечника „Народни живот“ уводећи стручну рубрику одговора читаоцима на питање о пореклу њихових породица и њихових презимена. Када се часо-

пис, након тридесетак бројева угасио, како би омогућио „Политици“ покретање недељног додатка „Магазин“ – првобројно је утихнула и поменута рубрика одговора читаоцима. Касније је са великим успехом обновљена у „Експресу“, или је и „Експрес“ доживео судбину месечника „Наш народни живот“. Први, обимом значајан, резултат вишегодишњих проучавања порекла наших породица и њихових презимена појавио се у две књигице у издању „Гласа“, које су биле посвећене породицама, односно презименима: *Лептовић* (Вера Станисављевић-Ракић) и *Булатовић* (Радомир Д. Ракић). Недавно, у издању „Алтер-етно“ центра појавила се прва књига из, очигледно, вишетомене едиције *Српске породице и презимена*.

На преко три стотине страница прецизног, готово енциклопедијског текста, Ракићи су се позабавили пореклом породица и презимена: Аврам, Аврамовићи, Ајдуловићи, Алагићи, Балабан, Батинићи, Билбији, Бисерко, Богићи, Боричићи, Буквићи, Буха, Видићи, Врзићи, Вртичани, Вуков, Вуковић итд. Знлачак користећи невелику приручну стручну литературу, често се позивајући на научне студије и чланке расуте по делимично заборављеној, скрајнутој, а, по правилу, тешко налажљивој, тешко приступачној периодици деветнаестог века и, углавном, лакше налажљивој периодици двадесетог века – откривали су многобројне „породичне и историјске“ тајне, трагедије, игре судбине. Пратили су настајање породица, дељење породица, економске сеобе, сеобе из страха, крвне освете, сеобе узроковане масовним погромима.

Откривали су, као у каквом узбуђљивом криминалистичком роману, како породице у невољи не мењају само пребивалиште, већ у музи мењају презиме, светитеља кога славе, па чак мењају и веру саму, да би генерацију–две потом променили и националну припадност.. У том смислу, многе читаоце жеље политехничких пикантерија изненадиће чињенице како, на пример, Анте Старчевић, оснивач и идеолог хрватске правашке странке, води порекло из околине Ужица. Презимена неких данас политичких актуелних личности јесу давним пореклом српска: Месић, Санадер, Бисерко. Лидер Федерације Босне и Херцеговине Ејуп Ганић, води порекло од Милича из племена Куча.

Књига Радомира Д. Ракића и Вере Станисављевић-Ракић није само минуциозно трагање за пореклом породица и презимена читалаца који су се радознало обраћали тим питањем редакцијама часописа „Наш народни живот“ и листу „Експрес“. Њихова истраживања осветљавају на особен начин историјат и српских и балканских простора, стављају под увеличавајуће стакло научника многобројна миграционна кретања са свим природним, нужним невољама које она увек узрокују. Ваља се надати да ће брачни пар Ракић са једнаким ентузијазмом наставити трагања за пореклом других српских породица, иних презимена. Не само из оног најједноставнијег разлога да задовоље радио-зналост читатеља које интересују властите корени и „животни пут“ породице од времена када се њено постојање може пратити до наших дана! Истраживања етнолога Радомира и Вере Ракић осветљавају из посебног угла историјско-социо-културолошку слику Балкана, посебно српских простора. Едицију (свесно избегавам реч књига) *Српске породице и презимена* вљало би да има свака српска кућа, свака српска породица, свака породица која макар и у најмањој мери има и српско порекло, без обзира на то да ли се налази на балканским просторима или у расејању. Када човек зна где су му корени и како је сложен и трновит пут био трајања и опстајања његове породице биће, уверен сам, спреман да човечије, разборитије и племенитије размишља како о прошlostи, тако и о садашњости. А будућност, које може да буде, а не мора да је буде, зависи управо од успешности процеса хуманизације, спремности на разумевање прво властитих, а потом и туђих поступака, некадашњих и садашњих.

Имали смо среће. Већ први по абецидном редоследу, Александар, испоставило се инжењер архитектуре, најљубазније нам је рекао да је рођен у селу Врпиле код Коренице (ни случајно са оним послератним додатком), али и још више, посебно, да су они најстарији, пореклом „од Крагујевца“, а да су се прешивали *Map(i)janović*, и славили („најлепшу“, по речима г. Александра) славу Ђурђевдан, па одатле са Великом сеобом, 1690, кренули преко Саве. Аустријске власти, међутим, породицу насеље у Кордун, у околину Коренице.

Овде се, према породичном предању, у једној од каснијих генерација, поделе четири брата па се двојица одјају грађевинарском послу, један постане млинар а трећи није радио ништа, или – претпостављамо – био, једноставно, граничар, војник. Први је био успешан мајстор па добије надимак *Стокућа*, други много слабији, па му се куће квариле и нису одржавале, те га назову *Кривокућа*, а оног што је био млинар назову *Варићак* (г. Александар нас је обавестио да је „варићак“ мера од 13,5 кг). Њихово потомство, потом, надимке прихватају као презимена па се тако задрже као *Стокућа*, *Кривокућа* и *Варићак*. Од оног који се није бавио тим уноснијим пословима, са старим презименом, потомци су остали са првобитним презименом, *Map(i)janović*.

Инжењер арх. Александар Варићак нам је још испричao да му је у детињству било нелагодно што и он нема презиме на „-ић“ али му је мудри учитељ у основној школи објаснио да су и таква презимена српска и да их и највећи Срби имају, на пример Тесла и Пупин...

Утако, идући за нити „Аријадниног клупка“ које нам је Вук оставио – дођосмо до дивних открића: о бројности и разним презименима изведеним од једног надимка, односно од мерице да жито, до – само у скромној Просветиној „Малој енциклопедији“ – два велика научна радника, оба професора Свеучилишта у Загребу, оба Србина: Владимира Варићака (1865–1942), математичара, и Теодора Варићака (рођен 1907–), по основном образовану ветеринара, али и хистолога и ембриолога који је био не само ректор поменутог универзитета него и члан Југославенске академије знаности и умјетности, а 1970. добитник једног од највећих признања некадашње СФРЈ, награде АВНОЈ-а...

Али – кад се, међутим, погледа стање у прегледу породица које је забележио Р. Грујић у Првом светском рату и упореди са оним пола века каснијим, у „Лексику презимена“, уочава се да *Варићака* уопште више нема у неколико села. У међувремену је, наиме, био Други светски рат и Јн-Де-Ха, и, после њега колонизација у „влаковима без возног реда“, па одлазак из села, у индустрију, у градове, у Србију, улагодију средину, без притиска денационализације, у разна иностранства – на тзв. при временi рад...

А какво ли је стање данас, после слављења НДХ у Републици Хрватској, од последњих деведесетих година?

**Вера СТАНИСАВЉЕВИЋ-
-РАКИЋ и
Радомир Д. РАКИЋ,
етнологи**

Као и у свим другим важнијим речима, и у овом смо случају пошли од првог издања Вуковог *Српског речника*, из 1818. године. Али, признајмо, немало смо се изненадили кад у овој правој малој енциклопедији српске традицијске културе и живота која је трезор обиља речи народне лексике – нисмо нашли реч *породица*. Тек у другом, знатно проширенijем и поправљеном издању *Речника*, од 1852. године, има нешто више, и пример ове речи из народне песме: *И позови старица Варићака? Нек поговори своју породицу!* *Породицу Варићаковиће...*

Претпостављајући да је тај *Варићак* био надимак, потражили смо његово његово значење и већ у првом издању *Речника* нашли објашњење на немачком да је једна од мера за жито са напоменом у загради: *Херцеговина*. У рано време Вуковог живота, та реч, дакле, није била шире позната ни у Јадру а камоли у другим деловима Србије где се Вук све нашао до одлaska у Беч (у Сремским Карловцима, Београду, Кладову, Неготину, Новом Саду...).

Додате су и две изреке као пример значења *Og шиника варићак* (кад неко смањује количину нечега, најпре нечега што је био дужан) и *već je p... u varićak* (за неког које је болестан или при крају живота).

Битно нам је било да по датке о евентуалним надимцима треба да тражимо у српском динарском подручју па смо се окренули нашим „изворима“ за те крајеве.

С обзиром на то да Вук, у другом издању *Речника*, осим „старица Варићака“, наводи и његову породицу Варићаковиће, најпре смо потражили у Груjiћевом „Племенском речнику ličko-krbavskе župarije“ (из 1915), и нашли да је *Varićaka* било у следећим насељима: Висић (Удбина), Врановача (Кореница), Врпиле (Кореница), Горњи и Доњи Косињ (Косињ), Жељава (Личко Петрово Село), Јасиковач (Кореница), Компоље (Кореница), Кореница, Млаква (Косињ) и Омољац (Кореница).

А у најсолиднијем (и најбољем, иако без података о националности и вероиспове-

ПОВОДОМ ДЕЦЕНИЈЕ И ПО РАДА НА ОБЈАВЉИВАЊУ ХРОНИКА СЕЛА, ЕДИЦИЈЕ ЈЕДИНСТВЕНЕ У ЕВРОПИ

Искра и за утуљена огњишта

Y

току 15 година штампано је 315 књига и у њима 368 хроника села Србије, Црне Горе, Лике, Баније, Кордуне, Херцеговине и по једна из Румуније и Мађарске. Затим 47 књига Посебном издању и Хронике седам градова. Сада је то највећа, али и јединствена едиција у Европи.

Огроман труд саздан на око 50.000 страница текста илустрованог фотографијама и разним необјављеним документима, одигрампаних без икакве помоћи државе, захваљујући пожртвованом раду писаца и уредништва, са циљем да отгрнуд заборава многа национална стремљења и заслужне личности.

Хронике су:

1. Највећа и јединствена историографска, културолошка, етнолошка акција српског народа – села.
2. Био је последњи час да се отгрне од заборава све што је кроз тешку историју пруживео српски народ и српски сељак.
3. Хронике на најбољи начин до- приносе оживљавању српског села и не дозвољавају да српско село буде „свећа која догорева“.
4. Хронике су најпотпунији уче- ник историје, културе, етнологије, социологије, психологије срп- ског сељака и верни чувар духовности и српских светиња.
5. Родослови које садржи свака књига са антропографијама, по- казују корене српског народа. До- сежу до три века уназад, а са Ко- сова и Метохије и седам векова.
6. Хронике почивају само на чиње- ницама, а то је основа науке, па су оне и врста научних достигнућа.
7. У свим срединама у Србији и Цр- ној Гори, буде се жеље да се напишу хронике, као поклон и спо- меник завичају.

Хронике села су настале као настала- вак рада и дела академика Јована Цви- јића и његове школе коју је водио ака- демик Јован Ердељановић, уз новчану помоћ Српске краљевске академије.

Представљена Даница за 2006.

Y понедељак, 12. децембра 2005. године, у Малој сали Задужбине Илије Милосављевића Коларца свечано је представљено тринаесто годиште Данице 2006, која је ове године изашла месец дана пре рока, у тиражу од 5000 примерака.

У присуству покровитеља, који су помогли објављивање овог издања, бројних пренумерата, представника огранака и задужбинара, у раду скупа су учествовали и академик Дејан Медаковић, др Миодраг Матицик, главни и одго- ворни уредник и Нада Милошевић-Борђевић, уредник Данице 2006, као и многи аутори, од којих су неки и вишегодишњи сарадници ове зна- чајне публикације.

У уводној речи академик Дејан Медаковић је истакао да је данашња Даница, која је покренута 1994. године, постала савремена народна читањка, књига за народ и за сваки дом, коју су све- срдно прихватили многи задужбинари и читаоци. Даница је постала снажна спона у великој вуковској Јородици и број њених пренумераната се повећава из године у годину, тако да он дна- нас износи близу 50.000. Она је стекла своје бројне поклонице у матици и расејању, на свим континентима. Истакао је пример Органка Вукове задужбине у Градишици, Република Српска, који је само ове године обезбедио скоро 500 претплатника на ову вредну књигу.

Овогодишње издање Данице, у којој су 75 аутора објавили своје прилоге на 656 страна, тематски је посвећено Београду и 200 годишњици од његовог ослобођења од Турака. Сарадници Данице написали су вредне и инспиративне тек- стове о знаменитим личностима који су живели и стварали у Београду, о значајним догађајима тог доба, градитељству и животу у нашем главном граду. О њима текстовима у Данице 2006 говорили су: Алојз Јуес, Марко Омчикус, Зорица Јанковић, Никола Бура и Ђарко Рошул.

У свечаном делу програма драмски уметник Иван Јагодић прочитао је песму Јована Стерије Поповића *Надјробје самом себи* и говорио сти- хове песника са Мајне, под називом *Србија нада- леко*. Светлана Стевић, извођач изворних срп- ских песама, отпевала је стару српску песму *Се- дам сати удара*, која је управо посвећена уласку Карађорђа у Београд. Аџо Дуганџић је ноте ове песме, као и песама *Београде, траге* и *Београдски мали пијац*, сместио у корице Данице 2006.

За пројекти
шестнаестој
године обновљено
је 315 књига и у њима
368 хроника села, као и
седам хроника градова.
Едицију чија је
проучавања установљено
Цвијић уз помоћ
Ердељановића, у наше
време обновљено је
академик Радомир
Лукић са сарадницима

Задатак школе је био макропро- чување појединачних ужих подручја геоморфологије, антропогео- графије, етнологије Балкана; као *Доња Јасеница, Лешеница, Руднички крај, Тамнава, Купрејско Поље, Потопово Поље*, итд.

За 12 година рада школе 1927-1939. штампано је 27 књига веома значајних за даља проучавања ужих подручја – насеља.

Крајем новембра 1989. године Одбор САНУ за проучавање села (председник академик Радомир Лукић) донео је одлуку да се настави рад, али за ужа подручја – насеља.

Упутство за писање хроника урађено је у САНУ, у сарадњи са Културно-просветном заједницом Србије. У хроникама је садржано све, од настанка насе-

ља и оног што је карактеристично за историју, насељавање и порекло, затим родослови фамилија који најчешће досежу три века уназад. То је веома значајан део, јер се упознају корени фамилија. Али, то је веома тежак и одговоран посао. Често аутори проводе дане на гробљима проучавајући са надгробних споменика године живота покojника. Ту су често и порuke покojnika које су исклесане на споменику. О томе су написане две дивне књиге професора Радојка Николића, које носе Вукову награду, *Камена књига претака и Сљакова душа на камену*. Овакве родослове има ретко која држава. За време посете аутора овог текста Немачкој, Холандији и још неким државама ЕУ, установљено је да то код њих не постоји. Поседују родослове грофова и велепоседника, који се протежу и после укидања феудалног система и кметовија 1948. И са те стране, наше хронике су јединствена едиција у Европи.

Поред геомор- фолошког дела, ре- льеф, флора, фауна, реке, потоци, у по- себном делу хрони- ке обрађују етноло- гију: кућу, станови- ње, исхрану, одева- ње – некада и сада. То је драгоценна подлога за израду студија о етноло- шким одликама по- јединачних подручја, на чему је неуморно радио Вук Стефановић Карадић.

Српске светиње – манастири, цркве, православни обичаји и све што је на неки начин у том домену, чине посебно поглавље сваке хронике. Чак се и исправљају неке историјске грешке о времену и историји појединачних светиња.

Мирослављево јеванђеље баштини и Унеско

Теоград и гости престонице имали су по- четком новембра ретку прилику да у атријуму Народног музеја буду сведоци пројекта историје. Наиме, од 4. до 13. новембра око 7000 посетиоца могло је да види Мирослављево јеванђеље, најстарији и највреднији сачувани српски библијички рукопис који је уписан у листу Унеска – ПАМЋЕЊЕ СВЕТА. То је био повод да овај вредан културно-историјски споменик буде изложен очима јавности. Али то није било све – одржано је и низ представа која су употребиле то представљање.

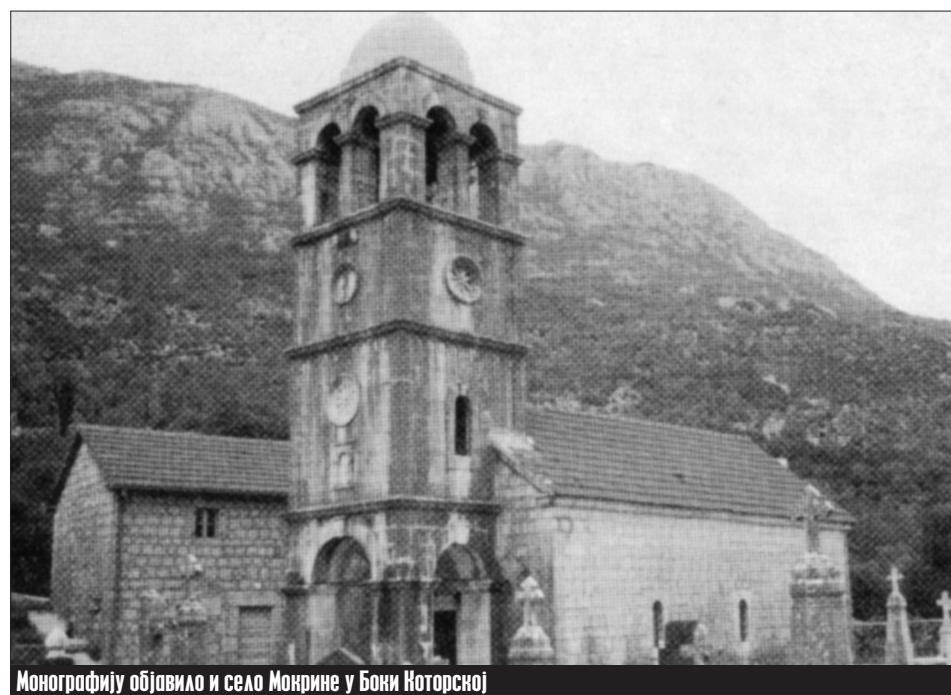
О конзервацији Мирослављевог јеванђеља, које на најбољи начин документује људско ствара- лаштво свог времена, говорила је Вера Радосављевић. Иницијали Јеванђеља, који се налазе у логу Народног музеја, били су предмет излагања Бранке Иванић. Предавање Дубравке Прерадо- вић било је посвећено историјату Мирослављевог јеванђеља, а Александра Нитић и Ума Исаковић представиле су технике књига средњег века. Била су то веома корисна предавања која су употребиле наша сазнања о овом рукопису, који је можда више цењен ван наших граница, него код нас.

Мирослављево јеванђеље настало је осамдесетих година 12. века, по наруџбини хумског кнеза Мирослава. Било је намењено епископској Цркви светих Петра и Павла у Бјелом Пољу на Лиму, задужбини кнеза Мирослава и брата великог жупана Стефана Немање, који је владао Хумом на простору данашње Херцеговине. Пут Мирослављевог јеванђеља сличан је трILERU – од спорса- вања јер је дуго био третиран као немогућ рукопис за један словенски народ у 12. веку, до више- денијске борбе да се уврсти на листу Унескове баштине. Многи људи су за то били заљужни, али пре свих приређивачи факсимила Душан Мрђеновић, Вељко Топаловић, Бранислав Бркић, као и рестауратор доктор Вера Радосављевић.

Како се прошлост, садашњост и будућност преплићу потврђење и документарнији филм о Мирослављевом јеванђељу Мирдрага Чертита, који 25 година живи и ради у Америци.

Фототипско издање Мирослављевог јеванђеља урађено је у 299 примерака, од чега су само два поклоњена – манастиру Рача на Дрини, чији су монаси током Другог светског рата сачували рукопис од пропадања, и обновљеној Александријској библиотеци.

К. Г. С.

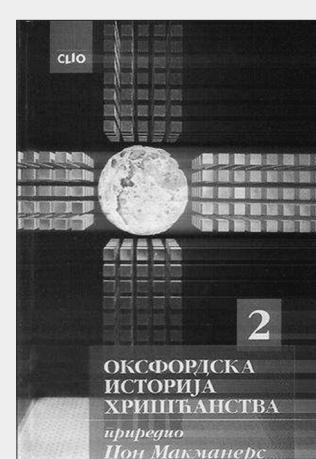
Монографију објавило и село Мокрине у Боки Которској

Оксфордска историја хришћанства

Y библиотеци Полис, издавачке куће Клио, како је и најављено на овогодишњем Међународном сајму књига, појавио се други том *Оксфордске историје хришћанства* који је приредио Џон Макманерс, а са енглеског превела Марина Адамовић-Куленовић. Поменута књига написана је пре петнаест година, а бави се развојем хришћанства од 1800. године.

У десет поглавља прати се историјат хришћанства у свету, од Европе, Америке, Африке, Азије, или дају се и неке перспективе хришћанства за данас и сутра. Хришћанство је и у овом периоду важан фактор историјског развоја и нису га заobilazili одређени ломови на идеолошком плану, као и неки негативни утицаји из спољашње средине, или и из самих црквених кругова.

За нас је посебно занимљиво како је у *Оксфордској историји хришћанства* заступљена Српска православна црква којој је требало пуно времена да стекне самосталност. Формална аутономија, призната 1832. године, потврђена је и проширења 1879. године, а потпuna аутокефалност добијена је 1920. године. Тада је српска црква повратила статус патријаршије, који је првобитно стекла још 1346. године. Међутим, многа су искушења са којима се хришћанство, а са- мим тим и Српска православна црква, сусре-

преломних у развоју хришћанства, па може да буде у наредним издањима допуна *Оксфордској историји хришћанства*. Каптари ГРАНАТА-САВИЋ

КАКО СЕ ДР МИЛАН ЈОВАНОВИЋ БАТУТ БОРИО КЊИГОМ ПРОТИВ НАДРИЛЕКАРСТВА

Просвећивањем спрам затуцаности

*У*ако је Батутово име поznato, makar по томе што је један институт по њему назван, његово преобимно дело, укључујући и заоставштину, изучавањима није исcrпљено ни издалека. Рекло би се чак да је обрнуто, да га све неумитније прекрива заборав.

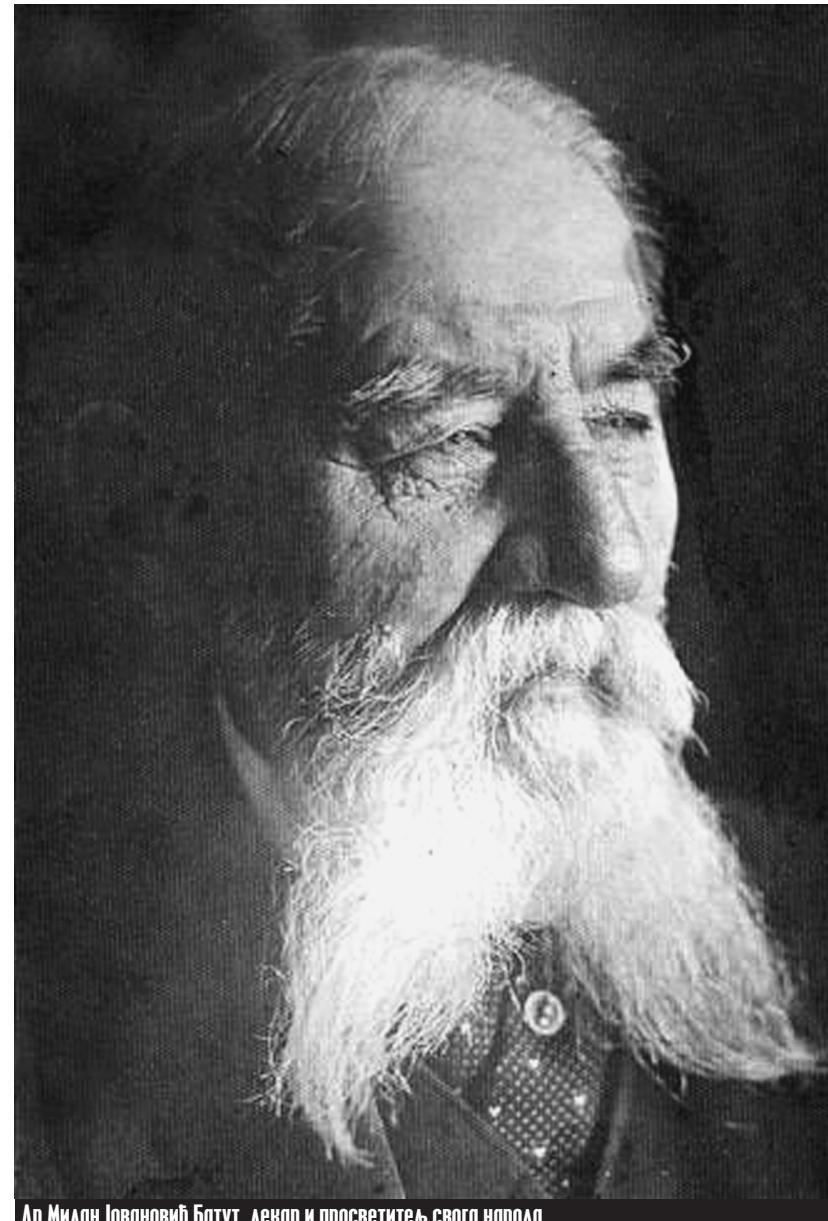
Познавалац неколико језика, немачког нарочито, био је први декан Медицинског факултета Универзитета у Београду (1919), један од оснивача Српске књижевне задруге (1892), Друштва за пламирање (кремацију) „Огањ“ (1904)... Ко да наброји. Али беше најупорнији и најплоднији наш здравствени просветитељ, учитељ опстанка. Написао је 57 књига и брошуре, чланака на стотине. Промовисан за почасног доктора медицине на Медицинском факултету у Београду, у беседи је овако сажео своје најдубље подстицаје: „...Из уста бесмртног учитеља Пастера чуо сам ове речи: Тачно је да је наука интернационална, али сваки научник мора бити националист. То јест, човек кога и у научном раду загрева љубав према народу из кога је поникоа, коме све своје снаге дугује“.

Рођен у Сремској Митровици 1847, умро у Београду 1940, беше болешљив од малена. Туберкулоза га је сколила усред студија. Ипак, поживео је преко деведесет лета, говорећи да се и тројним чуном даге далеко отпловиши, и да су за осталог најпотребнији: млада жена и добра кухарица. Веровао је у медицину после Пастеровог „преврата“, и као да је својим примером настојао да докаже све њене моћи. Уз то, беше одличан познавалац народне традиције и језика.

Завршивши Медицински факултет у Бечу радио је у Сомбору, па на Цетињу, у Београду, Новом Саду, Београду. Већ у Сомбору (1878) покреће часопис „Здравље“ који ће наставити да уређује и штампа и на Цетињу. Уочивши га, др Владан Ђорђевић га позва у Србију, па упућује на усавршавање у Минхен Роберту Коху, у Берлин Петенхофу, у Париз Лују Пастеру. Али после тог звезданог путовања Батуту у министарству нуде чиновнички положај! Бадава протестује. Силно разочаран одлази на неко време у Нови Сад, закључивши да вљани народ српски осим сопствених застрашујућих заблуда, има за подмуклог противника и саму власт. Од тада ће се још више уздати у писану реч, подстичући, подржавајући и друге (као на пример, др Лазар Димитријевић, писац књиге „Како наши народ живи“) војујући уз поклич: Здравље је срећа и сната а болесник пропаст до последњег даха.

Његова књига „Надрилекари“ (о томе како варају, глобе и затири народ, необавештеном и лаковерном свету за поуку), објављена 1923. године, последица је дуготрајног, пажљивог рада, прибирања и требљења сопствених, али и туђих искустава. Користио је најразноврсније изворе, бистичко језиком. Располагао је књижевним талентом, али га је жртвовао дидактици. Најбољи доказ је баш та његова књига, сачињена од кратких прича, монолога, дијалога, огласа и цитата, подесна за сценску обраду, у најмањем. Причница Саспело се зло и торе, да се мало готоворе (када после упозорења окружног лекара да деца прети епидемија шарлаха, и предлога мера које би требало да се предузму, општинска власт позива сеоске видарице и враћарице да се са њима договори о одбрани), од које усред смеха читаоцу од ужаса застaje дах, као да је из Домановићевог пера произшла. А монолог стварпремеске бабице из новоослобођених ондашњих српских јужних крајева Лошо време дошло (у кревет се жена не може да породи, да гу не упрља) као да је Бора Станковић саставио. Прича о шароњију (трепанацији, врћењу и одизању десла лобањске кости) у Црној Гори, није лишена и неизбежне херојске позадине (Виђао сам неког Радосава Раичевића из Куче, који ми је донео на показ један трајан, којим је толики свећи шароњао). Ту алатку је његов ћед од некаквог доктора Грка отео, при великој турској погибији код Крусе 1796...), да би се, потом, испоставило

Уз помоћ и свој књижевнот таленита, уз блистав српски језик, вуковски, доктор Батут је, као европски образован лекар и први декан тек основаног Медицинског факултета у Београду, посветио велики успех својом књигом Надрилекари из 1923, која је актуелна и дан данас

Др Милан Јовановић Батут, лекар и просветитељ свога народа

да се тај захват најчешће предузима зарад обичној правног (данас бисмо рекли судскомедицинског) вештачења, за умиривање нанетих рана и ћотека (удараца и злостављања) за које се плаћала половина крвнине одређене за мртву главу.

Пријатељски савети, Махнин баје, а глуп пријатеље, Из надрилекарских редова, Не знање-Глупост-Несавесност, Дркосност-Злочин, Народ их ћлаћа... и сам не зна колико, Шарлатански обласи, циркулари, захвалнице, Варалице у клопки, Пред властима и судом, при чему су Шарлатански обласи брижљivo расподељени на оне од стране Неспјаручних лица, али и од Айтапекара и Лекара, књига „Надрилекари“ своју прастрасност, која је данас прихватљива него у доба када је настајала, обилато „надокнађује“ сигурним током. Све те наоко неповезане, гдекад и сличне причице, анегдоте, документи, основном замисли одједном бивају чврсто повезане у сноп. Читаоцу преостаје да се, склапајући њене корице, лупи по челу, и да запави: па, где си досад бил! А где ја?

Лекарски занат је најзаступљенији, почиње Батут, ин медијас рес, позивајући се на српску народну пословицу „Завиј прст, проћи селом, па ћеш виде-

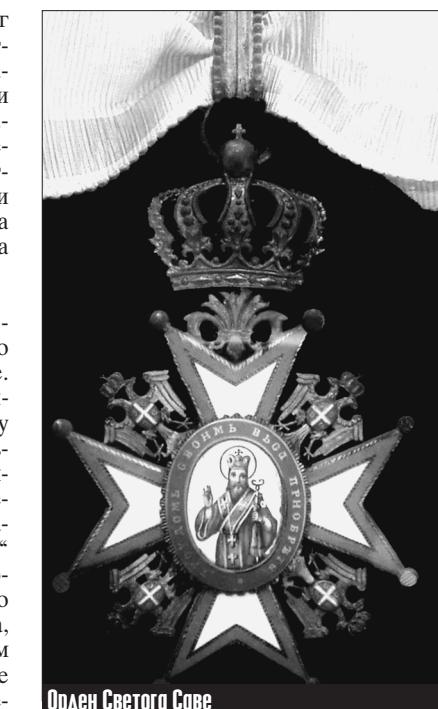
ти колико има лекара“, коју поткрепљује италијанском анегдотом о Алфонсу д'Есте, војводи ферарском, и Гонели, његовој дворској луди, па Марк Твеновом причом „Како сам се лечио од кијавице“, да би преко примера од којих већ почине да се леди крв у жилама, доспео до веома одомаћене крилатице „И мени је то помогло“.

Од ње све и почине. Добројудне, беззлене, донеске ограничene природе, пише Батут, мисле да могу *по свом искуству и здравој памети*, и о медицини правилно судити и болеснику користан савет дати. Па иако се све то чини у најбољој намери а без иаквe личне користи, опет није на месту. Други тип самозванаца много је настљивији и опаснији. То су они који лукаво и с предумиšљајем простоту и лаковерност необавештеног света искоришћују себе ради, а девета брига

Овај чувени берлински лекар и хирург који је живео у првој половини деветнаестог века, оне који би после примања надрилекарске „помоћи“ јадајући се к њему долазили, слаје је психијатрома. И сам Батут је, колико то у његовој мери беше, надрилекаре разоткривао и гонио. Његов краткотрајни боравак у Црној Гори тамо означава почетак борбе против надрилекарства у којој ће учествовати и кнез Данило.

Оно што називамо народном медицином, примитивно је, штетно и мора да нестане, заступао је. Његово залагање за оснивање медицинског факултета, још пре ратова, у Србији, беше највише оним неповољним односом подстакнуто. Ни Пелагија није штедео. Сматрао га је саморекламером. А „сага“ о травару Живораду С. Николићу Неготинцу, „опевана“ кроз неколико узастопних поглавља цитирањем само и само његових једва писмених огласа, унеколико је и ответ наводном његовом учитељу, који се није бавио практичним радом. И Неготинац ратује против доктора рецептиша, те га ови зато прогоне „као керови зеце“. Чак се у једном трену опршта са мајком Србијом, пребацујући министрима, посланицима, ћенералима који су му листом „пацијенти“ били што га не бране. Али, нека, ето вам доктора па нека они пуне ново београдско гробље: као, оде он у туђину. Да би у ствари почeo неку врсту великог марша, својим предавањима по провинцији, почев од Крагујевца. Па ће и до Петроварада једном стићи.

Али, огласи тог травара одједном постају запаљујући слични огласи из фабриканата, свакојаких изумитеља и дрогерија, а што је још срамније и безнаднije, апотекара и лекара. Нема више болести, ни нерогткиња, ни „зубног реуматизма“,

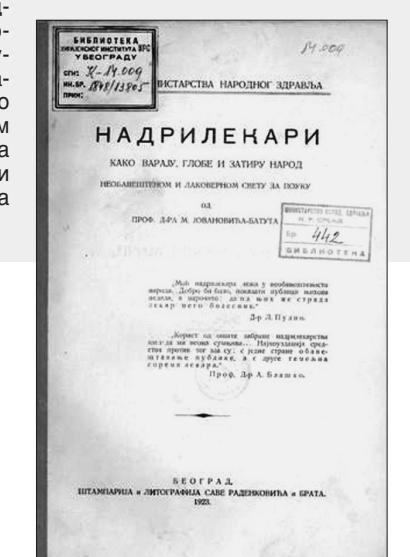
Орден Светог Саве

замишљени као књига са срећним крајем, макар по оној народној „Не боји се шуша Бога него батина“. Уздати се у закон, праведност судова, предузимљивост власти. Долијаће и травар Живорад, који је биљем лечио падавицу, а у просвећеној Немачкој, вели Батут, биће осуђена извесна Ромкиња која је скривала намету неком сељаку, очерувавши га које у предметима које у новцу. (Прича је безмало по узору на враголије Тила Ојленшпигла!) Али... Ода радости изостаје. Запетљано је и то, споро. Травара Живорада на саслушање при воде тек годину дана по подизању тужбе превареног; па и током суђења вага правде као да се колеба. А Ромкиња ће у Немачкој и по одслуђењу затворске казне истим послом настапити да се бави; као и Живорад.

Одиста, шта преостаје осим словеног појединца?

Надрилекари у Немачкој

У Баварској, вели Батут, трећина свих надрилекара су бербери, петина прости сељаци; има и обућара, сајија, кројача, трговачких помоћника, дезинфикатора и трљаја; али и скитница и коцкарা. Од берлинских мушких надрилекара 29 одсто, од женских 14,4 одсто већ је било прекрашја или кривично какњаваних за дело преваре, крађе, утаје, јатаковање, блудничење, подвођење, кривоклетство... Године 1906. у Пруском је наспрам 19.283 школована лекара надрилекара било 6.260. У целој Немачкој наспрам 31.304 лекара, надрилекара 10.000. Колико штету потоњи начине и народу и држави, муга је помињи.

костобоље, падавице, ни јектике... Кујупите, трошите, користите, штитите се!

„Шарлатан се ослањају на реклами“, цитираје Батут Хенрика Сјенкевича. У ствари, на заглушијућу маркетиншку дреку, на коју одлази све већи новаца. Оглашава се, препоручује, највеће све и свашта. Ваксарева и магнетичар Месмер, са чијим су се делатностима и судбином, помно, иссрпно, хладнокрвно обрачунали још српских омладинци у ускоро забрањеном њивском листу „Побрратимство“ још давне 1881. Али не! Умро је Месмер, ал' жив ће Месмер бити. На продају су магнетични крстови и звезде (већ пре маја 1881. у Србији) и пилуље... У моду улазе свакојаки електрични апарати који, попут Живорадових трава, лече све. Ту је и „скрзирање“ Ц зрацима, што би се, када је дојагнотици реч, још дало допустити. Али не, мора се корак даље! Рендгенским (Ц зрацима) „лече се“ шкрофуле (туберкулоза вратних лимфних чворова), катар на плућима, у жељуцу. Тек процесији радијум додаје се бањским купкама... Отето похлепи ко на пут може стати?

Све неумитније, основна прича Батутова почиње да се склапа. Образ! Само и само образ лекара, а и апотекара, од надрилекарства штите. Кад се то идешти, има ли спаса? Извесно је да „Надрилекари“ беху

Батут беше Вуков следбеник али и Доситејев. Уздао се у разум. Стављао га је насупрот лаковерности. Батут се поједини и обраћао:

„Сељаче, тежаче, тужни мој брате. Разболиш се и одмах мислиш: неко те је уврачао, угатао, на нешто си нагазио, неко те је урекао... Те одмах летеши бајалицама, врачарама, видарцима и хоџама, те своју лаковерност кадшто животом платиш. Али ни то, нажалост, није крај. И кад се тога лишиш, ако успеш, имаће ко да те дочека и обрати“.

И, тек данас би се могло у Батутовом стилу наставити: „Али, ако си писмен, а писмен мораши бити, и још си здрав, још при памети, проуши не велику ову књигу. Разболиш ли се, знаћеш већ како да поступаш и чега да се клониш. Ако ли каква болест сколи твог пријатеља, суседа или рођака, њу понеси, уместо савета, и појад му је. Реци: 'Мени је, видиш, ово помогло'“. Брана ДМИТРИЈЕВИЋ

ПОРТРЕТ ПРЕДСЕДНИКА ОГРАНКА
ВИДОЈКА ЈОВИЋА

Академик из Баваништа

Академик др Видојко Јовић за себе каже да је Баваништанин који само живи у Београду. Иначе, Баваниште је необично село. Налази се на четрдесетом километру магистралног пута Београд–Панчево–Ковин–Смедерево. У њему живи око 7000 становника, колико и пре стотинак година (када је Панчево бројало 12.000).

Баваниште је насељено почетком осамнаестог века. Школу је добило још 1772, цркву 1778, библиотеку 1879, а читаоницу 1888. године.

Не чуди онда што су чак шест Баваништана били пренумеранти на Вукову „Даницу“ за годину 1834.

Не чуди ни што је 170 година касније у Баваништу основан Огранак Вукове задужбине. Огранак Вукове задужбине, заједно са КУД-ом „Жарко Зрењанин“, Црквеним општином, Основном школом „Бора Радић“ и многим другим људима добре воље, организатор је манифестације „Дани Ћирилице“, која је у мају прошле године одржана по четвртвом путу. Циљ ове манифестације јесте очување ћириличног писма, као „потке и основе српског националног бића“, јер „слово, везано за глас, као што се човек за реч везује, записивало је историју, ткало традицију, градило државу, чувало веру...“ (део награђеног рада Нине Ковачевић).

Огранак Вукове задужбине поделио је и ове године стотинак књига, а матична књижица сређијаке са Вуковим ликом аутоприма најлепших литературних радова, „краснописа“ и веза са темом спрске ћирилице.

И ове године на конкурс се одавало неколико стотина ученика школа које покривају огранци Задужбине из Беочина, Велике Моштанице, Земуна, Чачка и, наравно, Баваништа, а организатор се нада да ће се у мају 2006. године у Баваништу наћи представници свих огранака.

Скица за портрет Видојка Јовића

Рођен је 2. септембра 1956. године у Пироту. Основну школу је завршио у Баваништу, а Хемијско-технолошко-техничку школу у Панчеву. Рударско-геолошки факултет у Београду уписао је 1975. и дипломирао 1980. године на смрту за петрологију и геохемију. Постдипломске студије из области петрологија магматских и метаморфних стена на истом факултету завршио је 1983. године одбраном магистарског рада под називом „Мафитске и асоциране магматске стene планине Јелице“. Докторску дисертацију под називом „Геохемија биосесијналних микрорелемената у процесима површинског распадања кредно-терцијарних вулканита Србије“ одбранио је 1990. на Рударско-геолошком факултету у Београду и стекао звање доктора геолошких наука.

Од 1980. до 1985. године радио је у Геозаводу (Београд), у Институту за неметale, на истраживању неметаличних минералних сировина. Од 1985. године ради на Рударско-геолошком факултету у Београду, и то најпре као асистент за предмет међугодишњег геохемија, а затим као доцент за предмет примењене геохемија од 1991. као ванредни професор за предмете примењене геохемије и методе у геохемији од 1997. и као редовни професор од 2003. године.

У школској 1987/88. години провео је три месеца на усавршавању на Природословно-математичком факултету у Загребу, а 1990/91. године пет месеци на специјализацији у Абердину (Шотска), у Маколи институту за проучавање земљишта.

Секретар је Одбора за геохемију Српске академије наука и уметности, члан Одбора САНУ „Човек и животна средина“, члан Међудеољевског одбора САНУ „Дефицитарност селена и магнезијума у Србији“. Члан је Уређивачког одбора геолошких часописа „Геолошки анализи Балканског полуострва“, „Весник Геозавода“, „Флогистон“. У енглеском часопису „Mineralogical Abstracts“ изабран је за представника наше земље за организацију апстраката. Био је члан Редакционог одбора за издавање Сабраних дела Јосифа Панчића у 11 књига, као и Изабраних радова Василија Симића. Сарадник је на изради Речника појмова из области ликовне уметности, који припрема САНУ, и Енциклопедије српског народа. Члан је Уређивачког одбора библиотеке Поучник Српске књижевне задруге (од 2003). Члан је Савета Истраживачке станице Петница и Савета Хемијског факултета у Београду.

Поводом сто година постојања Српског геолошког друштва 1991. године добио је повељу за допринос развоју геологије и рад у друштву, а поводом 110 година Српске књижевне задруге додељена му је повеља за помоћ Задрузи у неговању српске речи и књиге. Члан је комисије Фонда Краљевског доца Карађорђевића (за област геологије и рударства).

Објављивао је и текстове у *Књижевности, Књижевним новинама, Књижевном листу*, Културном додатку *Политике* итд.

Научна активност Видојка Јовића обухвата више области: геохемију (геохемију површинског распадања различитих стена, геохемију селена у различитим природним срединама, геохемију талијума, геохемију магматских и седиментних стена, геохемијску терминологију), минералогију површинског распадања, минералогију земљишта и глина, петрологију, петроархеологију, историју геологије и популаризацију геологије.

Председник је Огранака Вукове задужбине у Баваништу (од 2003). За дописног члана Српске академије наука и уметности изабран је 2003. године.

Округли сто на тему „Фолклор данас“ успешно води професор др Ненад Љубинковић. Изложбе иконе су већ традиционалне, а ове године излагали су студенти Богословске академије. За идућу годину планира се и изложба керамике и текстила предмета.

Учесници манифестације увек радију прихватају вожњу фијакерима и шетњу до манастира Баваниште, саграђеног у шумици на ободу села.

Осим организације „Дана ћирилице“, Огранак се бави и другим пословима на полу културе.

Покренута је иницијатива код месних власти да улица у којој је

ИЗ РАДА ОГРАНАКА ВУКОВЕ ЗАДУЖБИНЕ

ПОРТРЕТ ПРЕДСЕДНИКА ОГРАНКА
ВИДОЈКА ЈОВИЋА

Академик

из Баваништа

Академик др Видојко Јовић за себе каже да је Баваништанин који само живи у Београду. Иначе, Баваниште је необично село. Налази се на четрдесетом километру магистралног пута Београд–Панчево–Ковин–Смедерево. У њему живи око 7000 становника, колико и пре стотинак година (када је Панчево бројало 12.000).

Баваниште је насељено почетком осамнаестог века. Школу је добило још 1772, цркву 1778, библиотеку 1879, а читаоницу 1888. године.

Не чуди онда што су чак шест Баваништана били пренумеранти на Вукову „Даницу“ за годину 1834.

Не чуди ни што је 170 година касније у Баваништу основан Огранак Вукове задужбине. Огранак Вукове задужбине, заједно са КУД-ом „Жарко Зрењанин“, Црквеним општином, Основном школом „Бора Радић“ и многим другим људима добре воље, организатор је манифестације „Дани ћирилице“, која је у мају прошле године одржана по четвртвом путу. Циљ ове манифестације јесте очување ћириличног писма, као „потке и основе српског националног бића“, јер „слово, везано за глас, као што се човек за реч везује, записивало је историју, ткало традицију, градило државу, чувало веру...“ (део награђеног рада Нине Ковачевић).

Огранак Вукове задужбине поделио је и ове године стотинак књига, а матична књижица сређијаке са Вуковим ликом аутоприма најлепших литературних радова, „краснописа“ и веза са темом спрске ћирилице.

И ове године на конкурс се одавало неколико стотина ученика школа које покривају огранци Задужбине из Беочина, Велике Моштанице, Земуна, Чачка и, наравно, Баваништа, а организатор се нада да ће се у мају 2006. године у Баваништу наћи представници свих огранака.

Задужбинари Вукове задужбине (72)

БЕОГРАД
Ранко Велимировић
Милоје Милојевић,
добротвор
Марија Петровић

Основна школа „Краљ
Петар I Карађорђевић“

НИШ
Бисерка Стокић, у спомен
ујаку Ерцеговац Милошу
(45 година од смрти)

и оцу Косановић Светозару
(27 година од смрти)

КОТОР
Богдан Остојић, издавач

ИТАЛИЈА
БАРИ
Светозар Самарџић

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ГРАДИШКА
Даница Шмитран, добротвор

Реплику личне Карађорђеве заставе из 1804. године, рад рестауратора Зоре Јовановић Вуковој задужбини даровала је Карић фондација из Београда.

Управа Вукове задужбине најтоплије им захваљује.

С. Б.

Апел за помоћ Огранку у Грађиши

Поводом пожара који је букању 16. новембра 2005. године у Грађиши (Република Српска), и у коме је изгорео Дом културе, а са њиме, поред осталог, и вредна библиотека са више од 50.000 књига, отпрема, народна ношња и музички инструменти, академик Дејан Медаковић ућао је пин-смишљеницима Вукове задужбине, следеће саглавине:

Са запрепашћењем и тугом примили смо вест о великој несрћи која је задесила Огранак Вукове задужбине у Грађиши (Република Српска). У пожару који је изненада букању изгорео је Дом културе са целокупним инвентаром и вредном библиотеком са више од 50.000 књига. Ова катастрофа таквог је обима да се с правом може означити као тежак удаџац не само једном огранку већ и ширем региону. У том пожару страдао је и Огранак Вукове задужбине, један од највреднијих, о чему сведочи и број 500 предузељених на нашу задужбину. Даница за 2006. годину.

Схвативши сву тежину ове недаће Вукова задужбине је одлучио да се одмах укључи у задатак обнове пострадалог средишта културе на овом простору. Из тих разлога обраћамо се нашим огранцима молећи их да и у овој несрћи потврде солидарност и помогну да се, колико је то могуће, ублаже последице овог страдања.

Огранцима остављамо да сами одреде обим и карактер помоћи. Подсећамо да би било добро да се организују у што хитнију акцију да прикупљање књига, затим комплетирање народних ношњи неопходних за рад фолклорног друштва и музичких инструмената који су такође настрадали.

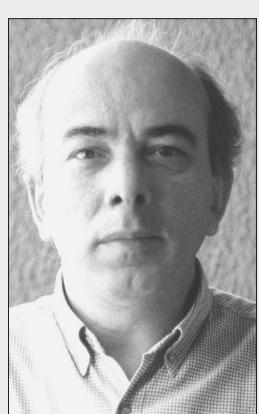
Уверен сам да ће наши огранци схватити значај њихове помоћи и овог апела. Својом акцијом можемо доказати да нас ништа не може омети у даљем грађењу српског духовног простора.

С поштовањем,
академик Дејан Медаковић,
председник Скупштине Вукове задужбине

Спомен великану Вуку у постојбини Каџића

Петњици, општина Шавник, 8. новембра 2005. године свечано је отворивен спомен-парк *Вукови коријени*, у част Вука Каџића, чији се деда Јоксим из тог места одселио у Србију. Општина Шавник и Фондација Вукове задужбине су држатељи спомен-парка општине Жабљак–Шавник–Плужине, уз помоћ општина Плужине и Жабљак, Владе Црне Горе и многобројних донатора, међу којима су и Вукови потомци, завршили су овај дугогодишњи пројекат. Спомен-парк је отворио академик Момир Ђуровић, председник ЦАНУ, академик Бранислав Остојић, беседио је о Вуку, а др Миодраг Матицић, председник Управног одбора Вукове задужбине, говорио је о српском језику. Поздравну реч је имао Томаш Ђорђевић, председник општине Шавник.

Спомен-комплекс је дело београдског вајара Миодрага Живковића и обухвата површину од 6.000 квадратних метара. На спомен-парку је изграђен амфитеатар са близу 200 места и уређен

Конкурс за средњошколце

Поводом Дану Вука Каџића (8. новембар) и 190 година од објављивања прве Вукове збирке српских јунакских песама, Огранак Вукове задужбине у Нишу расписао је конкурс за средњошколску омладину на тему *Историја и српска народна епска песма*.

Конкурс је трајао до 25. децембра 2005. године, а свечана додема признања и награде за учеснике конкурса биће организована на Дан светога Саве, 27. јануара 2006. године.

Промоција књиге Прибојавам се доброте

Огранак Вукове задужбине у Маглићу, у просторијама Месне заједнице, организовао је 12. децембра 2005. године промоцију треће књиге песника Миленка Милошевића *Прибојавам се доброте*.

ТРИНАЕСТО ГОДИШТЕ ДАНИЦЕ ЗА 2006.

Књига о Београду

Тринаесто годиште српског народног календара *Даница* за 2006. годину, тематски је посвећено Београду (помодом двестогодишњице ослобођења Београда 1806). Тврд повез, Ћирилица, устаљено рубрике, прилози седамдесет и пет аутора на 656 страница.

Главни и одговорни уредник др Милојко Јовић, Збирка минерала и стена кнеза Милоша

- Милојко Јовић, Збирка минерала и стена кнеза Милоша
- Милица Михаиловић, Јевреји у Београду
- Андреј Тарасјев, Руси у Београду
- Милош Немањић, Знаменити Београђани 19. века
- Драган Трифуновић, Математичар Михаило Петровић
- Драган Трифуновић, Писмо Милутина Гарашанина

- Станиша Војиновић, Хроничар београдских породица – Димитрије Ц. Ђорђевић
- Миливоје Аиђелковић, Лазар Пачу доктор на економију
- Борислав Јовановић, Милутин Гарашанин (1920–2002)
- Павел Аполонович Ровињски, Записи о Београду (1868–1869)
- Предраг Палавестра, Чубурски амаркорд

- Станиша Војиновић, Хроничар београдских породица – Димитрије Ц. Ђорђевић
- Миливоје Аиђелковић, Лазар Пачу доктор на економију
- Борислав Јовановић, Милутин Гарашанин (1920–2002)
- Павел Аполонович Ровињски, Записи о Београду (1868–1869)
- Предраг Палавестра, Чубурски амаркорд

ДАНИЦА ЗА 2006. ГОДИНУ

Милојко Јовић, Београд наш главни град

Календар

- Миле Недељковић, Месецослов за Србе сва три закона
- Јеврејски календар
- Никола Бура, Летопис XXI века

Годишњица

- Јован Стерија Поповић, Надгробе самоме себи
- Алојз Ујес, Стеријина позорница у Београду 1841–1848.
- Небојша Јовановић, Александар Карађорђевић кнез Србије (1842–1858)
- Драган Протић, Богословија Светог Саве у Београду

У ВУКОВОЈ ЗАДУЖБИНИ МОЖЕТЕ НАБАВИТИ СЛЕДЕЋА ИЗДАЊА:

- календар *Даница* за 1994. годину (цена по примерку 700 динара)
- календар *Даница* за 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2002, 2003, 2004. и 2005. годину (цена по примерку 600 динара),
- календар *Даница* за 2006. годину – претплата (цена по примерку 800 динара),
- Фототипско издање *Данице* из 1826. године (цена по примерку: цефно издање 600 динара, издање са кутијом 1.500 динара),
- Историја рударства у Срба – *Старо српско рударство* – аутори: Сима Тирковић, Десанка Ковачевић-Којић, Ружа Ђук (цена 800 динара),
- *Студије о Србима – Српскохрватска јуначка поесија* (Максимилијан Бранун), издавачи Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матици српске (цена 700 динара).
- *Студије о Србима – Историја српске књижевности* (Павел Јозеф Шафарик), издавачи Завод за уџбенике и наставна средства, Вукова задужбина и Матица српска (цена 700 динара)
- *Финансије задужбине, фондација и фондови* (Петар Ђојовић), издавачи: Вукова задужбина и Бонарт, Нова Пазова (цена 1.500 динара).

- Видојко Јовић, Драгослав Срејовић. Археолог светског гласа

Осветљења

- Александар Палавестра, Грб и застава Београда
- Марко Омчикус, Капије београдске тврђаве
- Радивој Радић, Необични Београђани из XIII века
- Желимир Стефановић, Сахат кула на Кalemegdanu
- Марија Циндори, Лепшег места на свету можда и нема. Београд Ференца Ватая из 1603.
- Бранка Булатовић, Први београдски листови
- Василије Костић, Друштво србске словесности
- Зорица Јанковић, Прича о једној фотографији (Кнез Михаило са делегацијом у Цариграду 1867. године)
- Дејан Медаковић, Михајло Валтровић и српска уметност

- Миша Д. Јовановић, Кантон Чубура
- Никола Бура, Славни гости Београда

Династије

- Душан Спасић, Влатковићи (херцеговачки)

Народна књижевност

- Бранко Златковић, Ослобађање Београда 1806. у усменој причи и традицијском сећању
- Милорад Радевић, Мудрост. Повеснице и изреке (1787–1877)

Књижевност и уметност

- Јован Пејчић, Београд у књижевности – књижевни Београд (до Другог светског рата)
- Душан Иванић, Београд у прози српских реалиста
- Ново Томић, Књижевна породица Илић

- Јован Пејчић, Београд у књижевности – књижевни Београд (до Другог светског рата)
- Душан Иванић, Београд у прози српских реалиста
- Ново Томић, Књижевна породица Илић

- Зоран Т. Јовановић, Жанка Стокић о Нуштићу
- Миодраг Јовановић, Пет сликовних прича о Београду
- Станислав Живковић, Уметничко школовање у Београду. 1900–2000.
- Ацо Доганчић, Београд граде – изворне песме о Београду

- Светисавска читанка
- Душан Миловановић, Београдска чудотворна икона Богородице
- Јильана Стошић, Библијске пословице и изреке (1)

Језик

- Милка Ивић, Помињање Београда у Вуковом *Српском речнику*
- Милка Ивић, Један славни Београђанин: Александар Белић
- Асим Пеџо, Из живота наших речи (*местија мијеко и местији собу*)
- Предраг Пипер, Црно и бело у српском језику и српској историји

Описаније намастира

- Бранко Вујовић, Саборна црква у Београду

Први српски устаник

- Милентије Никишић, Слово кад су Срби освојили Београд 1806. године, 30. децембра
- Милош Џијански, Чамџија пева
- Ненад Љубинковић, Песмом оглашено освојење Београда 1806 – Милисав Чамџија
- Милорад Радевић, Узун-Мирко
- Алојз Ујес, Прва позоришна представа о ослобађању Београда од Турака 1806. године
- Александар Саша Ердељановић, Први филм о Карађорђу
- Миливоје Нешић, Српски устанак у називима београдских улица

Срби у свету

- СРБИЈА НАДАЛЕКО – песници са Мајне (Приредио Миодраг Матици)
- Влада Бакић Милић (Немачка), Франкфуртски трг
- Радосав Игњатовић (Немачка), Чини ми се
- Александар Јовановић (Немачка), Писмо брату
- Јильана Вукић (Немачка), Дођи брате
- Александар Јовановић (Немачка), Судбина
- Радосав Игњатовић (Немачка), Србији
- Јубиши Симић (Немачка), Тамо и овамо
- Раде Батуран (Канада), Са Мораве и Мотаве

Народно здравље

- Вук Ђојовић, Бели голубови и бели лавови у белом граду

Народни кувар

- Миленко Матици, „Гуска која гуче“ и „Татар Ристина гибаница“
- Јарко Рошуљ, Шаљивац (посвећен Стерији и Сремцу)

Астрономија

- Милан Радованац, Астрономска опсерваторија у Београду – Звездарница
- Срђан Самуровић, Комета Темпел 1

Задужбине

- Никола Тасић, 66 задужбина САНУ
- Пренумерант: Пренумерант на *Даницу* за годину 2006.

С. ЂОИЋ

Савет Вукове задужбине

Yоквиру припрема Осамнаесте годишње скупштине Вукове задужбине, одржана је Друга седница Савета, на којој је размотрен Извештај о раду Вукове задужбине у протеклом једногодишњем периоду и Предлог наредних задатака.

Уводне напомене о предложеном дневном реду поднео је академик Дејан Медаковић, председник Скупштине Вукове задужбине и Савета.

У садржајној расправи, која је по том вођена, веома позитивно је очењена активност Вукове задужбине у протеклом периоду. Констатовано је да о томе, управо, убедљиво говори Извештај о раду Вукове задужбине у посебно је истакнута издавачка активност Задужбине, њено ангажовање на очувању српског језика и писма, рад са младима и њихово укључивање у програме Задужбине, успостављање веза и сарадње са нашом дијаспором и др. Речено је да заслуге за постигнуте резултате има и стручна служба Задужбине, која је утврђене послове и задатака обављала квалитетно и на време.

Највећу пажњу чланови Савета посветили су Програму рада Задужбине у наредном периоду. У том смислу, изнели су низ веома корисних сугестија и предлога:

– да Вукова задужбина организује Округли ста (или други радни скуп) о актуелним питањима српског језика данас, на коме би се посебна пажња посветила неконтролисаном, превеликом и непотребном увођењу и усвајању енглеских речи у српски језик;

– да Задужбина, у складу са могућностима, помогне рад организација и институција које се баве питањима српског језика и писма и да, заједно са Матицом српском, Београдским и Новосадским универзитетом, САНУ – Одјељењем за језик и

другим одговарајућим организацијама и институцијама из ове области, унапреди сарадњу са катедрама и славистичким центрима у свету на којима се изучава српски језик;

– истакнуто је да је од изузетног значаја да се приведе крају рад на издавању Сабраних дела Вука Каракића, који дуго и неоправдано касни. Речено је да, иако је Вукова задужбина само један од учесника у овом послу, она на остваривању овог задатка има посебне обавезе, и то не само моралне већ и професионалне обавезе, јер је у оснивачком акту у први план своје активности ставила, управо, завршетак овог задатка;

– подржано је определење да се стално унапређује рад огранака и, у вези с тим, предложено је да организације Вукове задужбине у дијаспори поддрже и помогну рад Библиотеке Матице српске која је управо, намењена дијаспори;

– предложено је да Задужбина, на одговарајући начин, иницира своје бахватније изучавање дела Дејвида Мекензија који је међу првима у свету објавио *Начертаније* и књигу о *Српском писцу*;

– речено је да је неопходно више радити на упознавању јавности, посебно младих људи, са идејама и делом Вука Стефановића Каракића. У том смислу покренута је иницијатива да Вукова задужбина предложи Министарству просвете и спорта у Влади Републике Србије да заједно израде публикацију у којој би се пре глеђено дала суштина Вуковог дела и његових идеја. Ова публикација би се, као награда, уручивала *вуковици*, уз дипломе и признања која им се сада дојељују;

– указано је да Задужбина треба, колико је год то могуће, да унапреди сарадњу са редакцијама листова, радија и телевизије на очувању српског језика и ћирилице...

Зорине вредне руке

Вукова задужбина је добила, у октобру 2005. године, захваљујући донације Карић фондације, изузетно вредан дар: реплику личне Каракићеве застave из 1804. године. Застава је рађена на основу оригиналa који се